

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Выдаецца
з 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 7 (2690)

Пятніца, 15 лютага 1974 года

Цана 8 кап.



Сёння ў народнай артысткі СССР Ларысы Пампееўны Александроўскай — юбілей. Аматары музычнага мастацтва, прыхільнікі яе таленту, уся грамадскасць рэспублікі адзначаюць яго, як важную падзею ў культурным жыцці. Тysячы і тysячы людзей выказваюць пацуццё ўдзячнасці выдатнаму дзеячу нашай сацыялістычнай культуры, аднаму з тых, хто ўдзельнічаў у станаўленні беларускай оперы, плённым развіцці песеннай творчасці народа.

Увесь шлях Ларысы Пампееўны — яскравае сведчанне небывалага росквіту самабытных талентаў ва ўмовах сацыялістычнага грамадства. На сцэне самадзейнага і прафесійнага тэатра, у вясковых клубах і франтавых падраздзяленнях, — усюды гучаў яе цудоўны голас.

Яна і зараз аддае свой час, энэргію, талент развіццю тэатральнага мастацтва.

Матэрыялы, прысвечаныя творчасці Л. П. Александроўскай, чытайце на 8—9 старонках.

Фота Ул. КРУКА.

САРАДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ, ЛІТОЎСКІЯ СЯБРЫ!

У сакавіку наша рэспубліка будзе прымаць пасланцоў брацкага літоўскага народа — пісьменнікаў і кампазітараў, мастакоў і кінематаграфістаў, музыкантаў і спявакоў, удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. У днях літоўскай літаратуры і мастацтва ў Беларусі прымуць удзел вядучыя прафесіянальныя і самадзейныя калектывы — Дзяржаўны акадэмічны ансамбль песні і танца «Летува», камерны аркестр Літвы, Каўнаскае дзяржаўнае хор, вакальна-інструментальны ансамбль «Нерыя» і «Эстрадныя мелодыі», хор хлопчыкаў Рэспубліканскага дома настаўнікаў і хор дзяўчынак Рэспубліканскага савета прафсаюзаў, эстрадныя калектывы «Агні Нёмана» і «Рэха Вільнюса», іншыя ансамблі і асобныя выканаўцы.

Яны выступяць з канцэртамі на лепшых сценах Мінска, абласных і некаторых раённых цэнтраў, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах.

У мінскім Палацы мастацтваў будзе разгорнута вялікая экспазіцыя работ літоўскіх майстроў пэндзля і рэза. Выстаўкі, якія расказваюць аб поспехах Савецкай Літвы ў развіцці народнай гаспадаркі, навукі і культуры, аб жыцці і працы яе народа, адкрыюцца ва ўсіх абласных цэнтрах. У Мінску пройдзе выстаўка літоўскай кнігі і кніжнай графікі, арганізуюцца шырокі продаж літоўскіх выданняў.

У кінатэатрах і палацах культуры будуць дэманстравацца мастацкія і хронікальна-дакументальныя фільмы, створаныя кінематаграфістамі Савецкай Літвы.

У праграме дзён — шматлікія сустрэчы літоўскіх дзеячоў літаратуры і мастацтва з беларускімі калегамі, сумесныя выступленні ў рабочых калектывах, перад хлебаробамі і будаўнікамі, у студэнцкіх аўдыторыях і школьных класах.

Завершыцца дэкада вялікім канцэртам дружбы, у якім прымуць удзел лепшыя літоўскія і беларускія калектывы і выканаўцы.

На першым пасяджэнні Рэспубліканскага арганізацыйнага камітэта, які ўзначальвае намеснік Старшыні Савета міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, абмеркаваны практычныя пытанні правядзення Дзён літоўскай літаратуры і мастацтва ў Беларускай ССР.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў галоўнага мастака Дзяржаўнага ордэна Леніна Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР ЧАМАДУРАВА Яўгена Рыгоравіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за актыўную работу ў друку і ў сувязі з пяцідзясяцігоддзем з дня нараджэння намеснік рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва» КАПУСЦІН Аляксандр Пятровіч узнагароджан Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за актыўную работу на перападрыхтоўцы кадраў устаноў культуры і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння дырэктар Рэспубліканскага інстытута павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры ЖАГАЛАУ Фёдар Георгіевіч узнагароджан Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

П'ЕСЫ ПРА СУЧАСНАСЦЬ

П'есы пра нашага сучасніка і яго справы займаюць галоўнае месца ў рэпертуары Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. Зараз калектыв працуе над спектаклем па п'есе Д. Валеева «Дару табе жыццё», у якой расказвацца аб будаўніках Камскага аўтамабільнага завода.

У планах тэатра — п'есы «Абавязкі на-

шы» Э. Валадарскага, «Мінулым летам у Чульскі» А. Вампілава. У іх расказваецца аб адказнасці чалавека перад грамадствам і самім сабой.

Будзе рыхтавацца да пастаноўкі спектакль па п'есе Леаніда Гаўрылына «Выпрабаванне». Гэты твор апавядае аб жыцці беларускіх нафтавікоў.

Я. ГАЎРЫЛАВА.

КОНКУРС ЧЫТАЛЬНІКАЎ

На гісторыка-філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта стала добра традыцыяй штогод праводзіць конкурс на лепшага чытальніка. У гэтым годзе ў конкурсе прынялі ўдзел прадстаўнікі амаль усіх камсамольскіх груп.

Ад імя членаў журы

вынікі конкурсу чытальнікаў падвяла артыстка Гомельскага абласнога драматычнага тэатра, заслужаная артыстка БССР Н. Карнеева.

Пераможцай конкурсу стала Наташа Твардоўская. Другое месца падзялілі Мікалай Краўчанка і Ірына Пячонка, на трэцім — Валянціна Котава. Ім уручаны каштоўныя падарункі.

А. ЗЭКАЎ,
студэнт ГДУ.



ПРЭМІЯ ІМЯ Паўла ТЫЧЫНЫ

Савет Міністраў Украінскай ССР устанавіў штогадовую прэмію імя выдатнага савецкага ўкраінскага паэта Паўла Рыгоравіча Тычыны — «Пачуццё сям'і адзінай».

Першым лаўрэатам прэміі імя Паўла Тычыны стаў украінскі паэт Барыслаў Сцепанюк. Ганаровай узнагароды ён удастоены за творы, якія дапамагаюць у справе выхавання працоўных у духу сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, рас-

крываюць перамогу леанінскай нацыянальнай палітыкі КПСС — паэму «Дыялог Сяспела з Украінай», кнігі вершаў «Сінявокі мой ліпень» і «Паклон табе, Кіргізія». Гэтыя творы прысвечаны братняй дружбе народаў Украіны, Расіі, Беларусі, Кіргізіі. Прэмія прысуджана Барыславу Сцепанюку таксама і як майстру мастацкага перакладу, які шмат зрабіў для папулярнасці твораў рускіх, беларускіх, чэшскіх і кіргізскіх пісьменнікаў сярод чытачоў Украіны.

А. КАСЯНКОУ.

ПЕРАМОЖЦЫ НАЗВАНЫ

Падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор атэстычнай тэматыкі, які праводзілі Міністэрства культуры БССР і праўленне Саюза пісьменнікаў БССР з сакавіка 1972 года па верасень 1973 года.

Трэцяя прэмія за аднаактовыя п'есы «Прасіцелька» і «Параліч» атрымалі А. Папова і Г. Марчук, а таксама І. Маркевіч за фелетон «Шаптун», аднаактовыя п'есы «У ноч напярэдвешні» Г. Кірылава і «З'яўленне багародзіцы» С. Лубровіна адзначаны заахвочвальнымі прэміямі.

«СЛОВА ПРА ШОЛАХАВА»

Анатоль Сафронаў, які напісаў прадмову да зборніка артыкулаў пад гэтай назвай, што выйшаў у выдавецтве «Правда»,значае: «...Выконваючы просьбы чытачоў, мы падрыхтавалі гэту кнігу, у якой словы яе ўдзельнікаў — савецкіх і зарубежных — зліваюцца ў адно агульнае слова павагі і любові да творчасці вялікага пісьменніка нашага часу».

Сярод аўтараў гэтага выдання — народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка і народны пісьменнік рэспублікі Іван Мележ.

ТУРЫСТАМ — У ГДР

ФАЕ мінскага кінатэатра «Партизан»... На сценах размешчаны маляўнічыя фатаграфіі аб прамысловых і культурных цэнтрах Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Гэта — экспанаты выстаўкі «ГДР — краіна турызму, краіна сяброў», якая тут адкрылася днямі. Яна прысвечана 25-годдзю брацкай сацыялістычнай краіны.

Дырэктар пастаяннага прадстаўніцтва бюро падарожжаў Германскай Дэмакратычнай рэспублікі ў ССРР Петэр Келі, адкрываючы выстаўку і на прэс-канферэнцыі, якая затым адбылася, расказаў аб развіцці турызму ў сваёй краіне, аб тым, што чакае на турыстычных маршрутах савецкіх аматараў падарожнічаць.

Сёлета ў брацкай краіне для савецкіх турыстаў распрацавана семнаццаць групавых і пяць індывідуальных маршрутаў. Вялікае задавальненне нашы турысты ў ГДР атрымалі, наведаўшы мясціны, звязаныя са знаходжаннем і дзейнасцю ў Германіі У. І. Леніна і з рэвалюцыйнай барацьбой нямецкіх рабочых.

У праграмах прадугледжана знаёмства з гіста-

рычнымі і архітэктурнымі помнікамі, з навіейшымі ўзорамі горадабудаўніцтва, захапляючыя падарожжы па маляўнічых мясцінах ГДР, наведванне музеяў, выставак і сустрэчы з працоўнымі рэспублікі.

Сёлета савецкія турысты атрымалі магчымаць падарожнічаць у брацкай краіне па спецыяльнаму маршруту «25 год ГДР», які знаёміць з дасягненнямі нямецкіх сяброў у справе пабудовы сацыялізма.

Вялікае значэнне надаецца паездкам савецкіх турыстаў у складзе паяздоў дружбы, спецыялізаваных груп, а таксама турыстычным сувязям паміж гарадамі-пабрацімамі.

У нас самыя спрыяльныя перспектывы ў галіне турызму. У аснове гэтага знаходзіцца агульнасць нашых мэт у будаўніцтве сацыялізма, у барацьбе за ўмацаванне міру.

Выстаўка працягнецца да 21 лютага.

АГНІСТЫ ЛЕТАНІС ЗМАГАННЯ

Так называў Арнальд Куллішоў творчасць паэта-рэвалюцыянера Валянціна Таўлая, 60-годдзю з дня нараджэння якога быў прысвечаны вечар, наладжаны праўленнем Саюза пісьменнікаў БССР 12 лютага. Уступным словам вечар адкрыў Янка Брыль. Пра жыццёвы і творчы шлях паэта-змагара расказаў прысутным кандыдат філалагічных навук Мікола Арочна. З вялікай цікавасцю былі выслуханы ўспаміны пра Валянціна Таўлая, якімі падзяліліся былыя яго сябры па вызваленчай барацьбе на землях Заходняй Беларусі, — міністр асветы рэспублікі М. Мінкевіч, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ М. Арэхва, Анастасія Пестрак. Пра свае сустрэчы з паэтам расказаў крытык Рыгор Бярозкін.

А потым адбыўся канцэрт, у якім зноў і зноў гучала палымнае слова незабытнага паэта-рэвалюцыянера Валянціна Таўлая.

У ГАСЦЯХ У ТРАКТАРАЗАВОДЦАЎ



Дзеячы мастацтва, літаратуры — частыя госці рабочых Мінскага трактарнага завода. Сюды з творчымі справаздачамі прыязджаюць пісьменнікі

і кінематаграфісты, мастакі і кампазітары. Сёння госць трактаразаводцаў — заслужаная артыстка рэспублікі Вольга Шутава. Адзін з цэхаў за-

вода ў абедзены перапынак ператварыўся ў своеасаблівае канцэртнае залу. Сюды сабраліся сотні рабочых, інжынера-тэхнічных работнікаў прадпрыемства.

І палілася беларуская народная песня — шчыра, задушэўная:

Дубочак зялёны, Іванька малодзенькі, Люлі, люлі, люлі, ой люлі, Іванька малодзенькі...

Хораша спявае Вольга Шутава! Усё сэрца, увесці свой талент аддае яна шчырым слухачам. Пад апладысментамі рабочай аўдыторыі адна песня змяняецца другой. «Расце ў Валгардзе бярозка», «Мяцеліца», «Рабіна»...

Трактаразаводцы шчыра падзякавалі спявачцы за цікавы канцэрт. Добра адпачышы, з цудоўным настроем яны зноў прыступілі да працы.

На здымку — заслужаная артыстка БССР Вольга Шутава выступае перад рабочымі трактарнага заводу.

Фота Ул. ЛУПЕНКІ,
(БЕЛТА).

МАЯ ПЕРШАЯ паездка ў Вільнюс адбылася задоўга да таго, як быў падпісаны дагавор на саборніцтва паміж Беларускай і Літоўскай ССР. Паўсюдна шчыры, сяброўскія сустрэчы. Вялікая цікавасць да жыцця суседзяў-беларусаў. Сардэчныя пажаданні ў працы. І самае галоўнае—імкненне дапамагчы чым-небудзь працоўным братняй рэспубліцы ў іх змаганні за паспяховае ажыццяўленне заданай дзевятай пяцігодкі.

...Вільнюскі станкабудаўнічы ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга завод «Жалгірыс». Гэта першыя станкабудаўнічы прамысловы рэспублікі. Першы станок тут быў выпушчаны ў 1947 годзе. Дырэктар прадпрыемства, заслужаны інжынер Літоўскай ССР М. А. Быхоўскіс сустраў мяне, як свайго даўняга знаёмага:

—З прыездам, рады бачыць!

І адразу ж закідаў пытаннямі.

Я ледзь паспяваў адказаць.

І ўжо зусім нечакана:

— Ці даўно былі на мінскім станкабудаўнічым заводзе імя С. М. Кірава?

І тут жа дадаў:

— З калектывам гэтага прадпрыемства мы саборнічаем каля пятнаццаці гадоў...

Развітваючыся, М. А. Быхоўскіс перадаў мінскім станкабудаўнікам прывітанне і запрашэнне наведаць завод.

— Так і перадайце,—паўтарыў ён,—мінчане для мяне —самыя жаданыя госці.

Мінскія станкабудаўнікі не прымуслі сябе доўга чакаць. Адбыўся ўзаемны абмен дэлегацыямі. Калектывы заключылі дагавор на сумеснае сацыялістычнае саборніцтва. Яны дамовіліся «...абменьвацца вопытам работы па арганізацыі сацыялістычнага саборніцтва, а таксама перадаваць метады працы, аказваць узаемную тэхнічна-знаўнамічную дапамогу ў выкананні вытворчых заданняў».

А цяпер пра ўсё па парадку.

Праз некалькі гадоў мінскі станкабудаўнічы завод адзначаць сваё стагоддзе. Аднак, сапраўднае яго жыццё, можна сказаць, толькі пачынаецца. У мінулым годзе завод закончыў рэканструкцыю, выйшаў на шырокі працяг. Уведзена ў эксплуатацыю 20 тысяч квадратных метраў вытворчай плошчы, устаноўлена 550 адзінак сучаснага абсталявання. З'явілася шмат новага ў арганізацыі працы, удасканалена многа з таго, што яшчэ нядаўна здавалася ўзорным. Такая кароткая дзевяціга станкабудаўнічага завода імя С. М. Кірава. І ўсё ж...

— У мінчан,—расказваў пазней М. А. Быхоўскіс,—мы навучыліся і вучымся многаму. Усё, што яны робяць—тэхнічнае пераўзбраенне прадпрыемства, удасканаленне тэхналогіі вытворчасці, творчы пошук, наступ на недахопы,—не можа не захапляць...

У сваю чаргу кіраўнікі завода імя С. М. Кірава лічаць, што «сапернік у іх дастойны, каб з ім змагацца, трэба на многае быць златнымі». І гэта сапраўды так.

Як ужо адзначалася, калектывы абодвух заводаў на першы план вынеслі пытанне шырокага абмену вопытам у арганізацыі сацыялістычнага саборніцтва, а таксама ўзаемадапамогу ў пераадоленні цяжкасцей, якія ўзнікаюць у працэсе развіцця вытворчасці. Кіруючы выбраны правільны. Узятшы яго, сябры не скупячыся, пачаў дэлегацыі ўсімі сваімі знаходкамі, дапамагаючы адзін аднаму ў дзёрмаванні выкананні абавязальстваў і дзяржаўных заданняў.

Станкабудаўнікі з «Жалгірыса» вырашылі падцягнуць да ўзроўня, якога патрабуе час, нарыхтоўчы цэх. Прыкінулі—без спецыяльнага абсталявання не абыйсца. Заяўкі на такое абсталяванне, у прыватнасці, на адзін станкі, загадзя вядома, не былі зроблены. У такім выпадку застаецца толькі адно: адласці ачышчальнае задумі на наступны год. А там зноў можа здарыцца так, што заяўка застаецца без задавальнення. Карацей кажучы, ініцыятыву калектыву, хочаць ці не хочаць, даводзіцца «накласці ў доўгую скрыню».

на. Удзячнасць—бязмежная. Дружба перамагла. Характэрна, што такіх старонак, запоўненых будзённымі справамі, энергіяй і стараннасцю, добрымі нахучамі і павагай, творчасцю і бескарыслівацю, нямала. Пра ўсё не раскажаш. Вось хіба толькі яшчэ пра гэта...

У вытворчым калектыве, як і ў жыцці людзей, здараецца ўсялякае: узлёты і спады, поспехі і няўдачы, радасць і заклапочанасць. Аднаму і радасць—не радасць, пра няўдачы ж і гаварыць няма чаго. Іншая справа, калі побач—сябры. З кім, як не з імі—надзейнымі, выпрабаванымі

назацы працы аўтакранаўшчыкоў. Прадуйнынасць іх працы намнога вышэйшая, чым на заводзе С. М. Кірава. Раней кранаўшчыкі былі замацаваны за пэўным цэхам і абслугоўвалі толькі яго на працягу ўсёй змены. Працуе кранаўшчык ці не—заработная плата налічваецца. А часам атрымліваўся так, што яны больш прастойвалі, чым працавалі. Аднак гэта на іх заработак не ўплывала. Вільнюскі ж паставілі яго ў залежнасць ад аб'ёму выкананых работ. Перад пачаткам змены кранаўшчыкі атрымлівае спецыяльны талон, які гарантуе заня-

Свідрас шчыра заўважыў свайму сябру—270 працэнтаў задання. Праўда, не кожны дзень такога здарэцца. Такую высокую выпрацоўку Свідрасу яшчэ не даводзілася мець. Да таго ж Георгій усю прадукцыю здаў з першага паказу, мае асабістае кляймо. Вучыцца ў школе камуністычнай працы. Свайі спецыяльнасці навучыў некалькіх маладых рабочых. Такое каго хочаш ухваляе.

— Калі я быў у Вільнюсе,—расказваў пазней Раманоўскі,—і сустраўся там са Свідрасам, менавіта тады было вырашана весті далей саборніцтва пад дэвізам: «Пяцігодку—за чатыры гады!»

Аднак вернемся ў Вільнюс, на «Жалгірыс». На сваім заводзе Свідрас самы вядомы чалавек.

— На вытворчасці,—расказваў сакратар партыйнай арганізацыі завода Ю. Волкаў,—яма роўных. Ён у нас вядучы.

— Ці ёсць у мяне паслядоўнікі? — перапытвае Свідрас. — Ёсць і будучы. 150—170 працэнтаў нормы — выпрацоўка кожнага другога рабочага завода.

Высокапрадукцыйнай працы П. Свідрас і яго сябры падпарадкавалі творчасці, пошук, энергію. Па прыкладу Свідраса многія заключылі дагаворы на саборніцтва са сваімі мінскімі калегамі. Так, свідравальшчык Чэслаў Цэйка—ініцыятар саборніцтва пад дэвізам: «На кожным рабочым месцы сёння рабіць больш, чым учора!»—выклікаў на саборніцтва свідравальшчыка з Мінскага станкабудаўнічага завода Пятра Дземідовіча. У працоўнае саборніцтва, што вельмі важна, яны ўцягнулі і «сераднякоў». Многія з іх ужо занялі дастойнае месца сярод лепшых.

У той час, калі Г. Раманоўскі знаходзіўся ў Вільнюсе, былі падвезены папярэднія вынікі індывідуальнага саборніцтва. Перамаглі мінчане.

Саборніцтва паміж калектывамі прамысловых прадпрыемстваў нашай рэспублікі і Літвы працягваецца. Яно расоўвае межы. Да яго далучыліся многія галіны народнай гаспадаркі, уключыліся многія тысячы рабочых. Асабліва плёна яно вядзецца паміж калектывамі станкабудаўнічых заводаў імя С. М. Кірава і «Жалгірыса», швейных вытворчых аб'яднанняў—мінскага імя Н. Крупскай і вільнюскага «Лелія», энергетыкам і, працаўнікамі лёгкай, харчовай і мяса-малочнай прамысловасці, хлебарабамі.

У адказ на рашэнні снежаньскага (1973 г.) Пленума ЦК КПСС і Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, саветаў народа, а таксама пастанову ЦК КПСС, Савета Міністраў ССР, ВПСР, ЦК ВЛКСМ аб разгортванні Усесаюзнага сацыялістычнага саборніцтва работнікаў прамысловасці, будаўніцтва і транспарта за дзёрмаванае выкананне народнагаспадарчага плана на 1974 год працоўныя рэспублікі прынялі павышаныя сацыялістычныя абавязальствы.

Для выканання новых, больш напружаных планаў і абавязальстваў у працоўных нашых дзёнах рэспублік ёсць усе магчымасці. Заданне мінулага года па рэалізацыі прадукцыі яны значна перавыканалі, узяты добрыя тэмпы далейшага развіцця вытворчасці і ўздому прадукцыйнасці працы.

...На геаграфічнай карце нашай рэспублікі падзяляе мяжа. Але ў сэрцах людзей мяжы не існуе. Яны навечна заручоныя дружбаю!

БЕЛАРУСЬ — ЛІТВА

ДРУЖБАЙ

ТАБЕ ПЯЦІ ГОДКА!

ЗАРУЧОНЫЯ

Леанід АБУШЭНКА

Як і бывае ў такіх выпадках, самае каштоўнае рашэнне прыходзіць нечакана.

— А што, калі звярнуцца за дапамогай да мінскіх калег?—параілі рабочыя.

— Павінны дапамагчы,—сказалі ў парткоме.

Вільнюскі не памыліліся. Просьбу суседзяў мінчане аднеслі да ганаровага заказу, хоць ён і не быў прадугледжаны планам. Яны выкравілі час і неабходную колькасць станкоў вырабілі з эканомленых матэрыялаў. Заказ быў выкананы настолькі хутка, што ў Вільнюсе нават не паспелі над абсталяванне заліць фундамент. Давялося падналежчы на гэтыя работы. Нарыхтоўчы цэх перастаў быць «вузкім» месцам. Завод запрацаваў суладна, пачаў абганяць мінчан.

Станкабудаўнікі мінскага завода зрабілі некаторыя захады, каб выраўняць паказчыкі. Справы некалькіх палепшыліся, але абганяць вільнюсцаў тады так і не давялося. У спадзяванні прайшоў яшчэ некаторы час—усё дарамна. І вось у Вільнюс даюць сігнал: «Ёсць пільная патрэба!» Не хацелася кіраўніцтвам адразу ж паслаць выканання заказу суседзяў праціць у іх дапамогі—могучы зразумець не так: маўляў, мы—вам, цяпер вы—нам. Думалі, раіліся і нарэшце вырашылі: сябры зразумеюць правільна!

Калектыву «Жалгірыса» просьбу мінчан прыняў блізка да сэрца. Выклікаў ж яна была наступным.

Рэканструкцыя, што захапіла завод, парушыла яго працоўны рытм. На асобных участках з'явіліся вытворчыя «пробкі». Дэталь, вузлы і ў цэлым станкі быццам ёсць, а адгружаць няма чаго. На прамысловых прадпрыемствах цяпер так: адна нейкая дробязь не зроблена—няма гатовага вырабу. З-за капеэчнага вінціка выраб у дзесятні тысяч рублёў не можа быць уключаны ў выкананне плана рэалізацыі. Так было і ў дадзеным выпадку. Фарбоўка станкоў—фінішная аперацыя. Менавіта яна і паставіла пад пагрозю зрыў задання па рэалізацыі прадукцыі.

У Вільнюсе занепаколіліся станам спраў у беларускіх станкабудаўнікоў. У тэрміновым парадку там стварылі брыгаду з лепшых сваіх маляроў. Яна тут жа выехала ў Мінск. «Пробка» ліквіда-

працай—дзяліцца ўсім, раіцца, абменьвацца, разам змагацца, разам усталяваць тое лепшае, што нараджаюць практыка, вопыт!

Паміж станкабудаўнікамі Мінска і Вільнюса менавіта такіх адносін. Метал—хлеб прамысловасці. Абодва калектывы здаўна саборнічаюць за яго эканомію. Пospех у гэтай справе быў пераможны. Уласна кажучы, так яно і павінна быць. У саборніцтве заўсёды ёсць пераможцы, так і пераможаныя. Яно выключае застоі, кліча наперад: падцягнуцца, пераможаны, стань упоравень з перадавіком, а затым абгані яго! У гэтым сіла, сэнс саборніцтва. Але вернемся да барацьбы за эканомію метала, што разгарнулася паміж станкабудаўнікамі.

Мінчане, задаволеныя ў свой час пераможным поспехам, нечакана замацавалі за сабой першынство. Наперадзе, вядома, быць прыемна. Але хіба можна ад сяброў трымаць у сакрэце крыніцы поспеху? Некаторыя не зразумелі тады кіраўнікоў прадпрыемства:

— Кожны працуе на свой калектыву,—даказвалі яны.

— І кожны—на грамадства!—супярэчылі ім.—Сёння ты—больш грамадству, заўтра грамадства—больш табе! Значыцца, трэба дзяліцца вопытам!

Станкабудаўнікі Мінска асвоілі вытворчасць некаторых масавых дэталаў з капруну і іншых замянікаў. Натуральна, у іх з'явіліся тоны, нават дзесяткі тон эканомленага метала. І мінчане паведамляюць у Вільнюс: «Ёсць навіна, рады падзяліцца!»

Станкабудаўнікам з Вільнюса спадабалася навіна мінчан. Але ці варта ствараць участак на вытворчасці дэталаў з замянікаў метала яшчэ на адным прадпрыемстве? Зрабілі разлік. Аказалася, што мінчане могуць забяспечыць патрэбы не толькі свайго прадпрыемства ў дэталах з новых матэрыялаў, а і суседняга—вільнюскага станкабудаўнічага завода «Жалгірыс». Астатняе было справай нескладанай. Міністэрства станкабудаўнічай і інструментальнай прамысловасці ССР, дзяржплану рэспублікі і краіны ўнеслі адпаведныя карэктывы ў каапераваны пастаўні, узаконілі прапанову калектываў.

Суседзі не засталіся ў даўгу. У іх значны вопыт на удасканаленню сістэмы арга-

тацы па часу і аб'ёму работы. Выйгрыш атрымаўся вялікі. Ліквідаваны прастой тэхнікі, узняліся выпрацоўка і заработак кранаўшчыкоў, зменшылася іх колькасць. Кіраўніцтва ўкаранілі гэту сістэму аплаты працы ў сябе і тым самым ліквідавалі яшчэ адно «вузкае» месца на вытворчасці. Запачыталі яны і канструкцыю накатнай устаноўкі падрыхтоўкі шыхты. Яе ўкараненне цалкам выключыла ручную працу на адной з самых працаёмкіх аперацый ліцейнай вытворчасці.

Для пераймання вопыту, усёго лепшага няма межаў. Мінчане апырэзлі сваіх калег з Вільнюса ў механізацыі раду працаёмкіх працэсаў, добра арганізавалі свае вытворчыя «тылы»—інструментальную гаспадарку і рамонтную базу. Сябры з Вільнюса таксама могуць многае прапанаваць. «Усё, што варта ўвагі,—пераймайце,—гавораць яны,—усё, што эканамічна выгадна,—укараняйце!» Спартыўца дапамога—не саромейцеся, мы рады аказаць яе!

Заручоныя дружбаю і многія рабочыя заводаў. Але паспрабуйце яны пасябраваць толькі летась, на рубяжах трояга, рашаючага года пяцігодкі. Першымі падлілі адзін аднаму рукі перадавікі вытворчасці расточнікі Георгій Раманоўскі з Мінска і Пятрас Свідрас з Вільнюса. Георгій напісаў Свідрасу: «Дагавор на саборніцтва заключаны паміж нашымі заводамі, улічвае перш за ўсё вытворчыя планы, парыв, энтузіязм, майстэрства і паўдзённяе справы калектываў цэхаў, брыгад, рабочых».

П. Свідрас прыняў выклік беларускага расточніка і перагледзеў свае раней прыняты абавязальствы. З гэтага і пачалося.

Георгій Раманоўскі апрацоўвае корпусныя дэталь. Справа гэта надзвычай складаная: кожная з дэталаў вырабляецца па новаму чарцяжу і новым інструментам. Нейкі яго папярэйні вырабіць дэталь надзвычайнай складанасці і дакладнасці. Па норме на выраб яе адводзілася 100 гадзін. Георгій Раманоўскі скараціў гэты тэрмін амаль удвая. Рэкорд устаноўлены мінчанам, дайшоў да Свідраса. Далейшая перапіска мала што растлумачыла. Аб працы перадавіка не раскажаш, яе трэба бачыць. І Свідрас запрашае да сябе ў госці Раманоўскага.

Пазнаёмліся. Падзяліліся вопытам, абмеркавалі планы.

У працы і літаратуры

Для БЕЛАРУСКАЙ літаратуры апошніх гадоў асабліва характэрна ўсё больш глыбокае асэнсаванне нашай рэчаіснасці. У сувязі з гэтым мы хочам спыніцца на артыкуле В. Каваленкі «У далечы жыццёвых гарызонтаў» («Полымя», № 6, 1973), прысвечаным беларускай прозе. Трэба адзначыць, што там, дзе крытык гаворыць пра зборнік Я. Брыля «Вітраж», «Хатынскую аповесць» А. Адамовіча і аповесць В. Быкава «Дажыць да світання», ён выяўляе ўменне глыбока пранікнуць у аўтарскую задуму і паказаць яе мастацкую рэалізацыю. І тым не менш у артыкуле ёсць нямала спрэчных палажэнняў як у ацэнцы пасабных твораў, так і ў поглядзе на стан усёй літаратуры ў цэлым.

Наўрад ці зможам аўтар даказаць такое сваё сцвярджэнне: «Некалі Я. Колас у «Новай зямлі» гістарычна дакладна паказаў беларускага селяніна, які хоча і жыць на прыродзе, але за працай, паглынуты цяжкімі гаспадарчымі клопатамі, не меў глыбокага душэўнага кантакту з прыродай. Прырода таксама існавала для яго пераважна як аб'ект гаспадарчых інтарэсаў». На нашу думку, «Новая зямля» паназвала адваротнае. Або вось яшчэ. Адзначыўшы, што «з прозы знікае герой, які разважае, а значыць — і герой, які думае», крытык у пацвярджэнне гэтага ўказвае на трыпціх Г. Далідовіча «Настаўнікі», героі якога, маўляў, «спакойныя і пасіўныя думкай», ім «зусім не ўласцівы роздум над жыццём, якім яны жывуць самі». Але ж героям здольнага маладога празаіка найперш і ўласцівы глыбокі роздум над жыццём, што, між іншым, часткова прызнае і В. Каваленка, разглядаючы апавяданне Г. Далідовіча «Нарыс пра вёску».

Больш падрабязна спынімся на адным палажэнні В. Каваленкі. Ён неаднаразова значае, што беларускія пісьменнікі нібыта шукаюць у вёсцы «выток нейкай асаблівай, на іх думку, народнай маралі» і таму для іх характэрны «схільнасць да «ўпрыгожвання жыцця» і «боязь жыццёвай складанасці», у выніку чаго яны «бяздумна апісваюць ідэальна высковага жыцця». Але мы лічым, што ўсе гэтыя напрокі накіраваны яўна не па адрасу, бо яны не што іншае, як спроба падагнаць беларускую літаратуру пад шаблон, пад з'явы, якія

маюць месца ў іншых літаратурах (зазначым, што гэта здараецца нярэдка ў нашай крытыцы і ў літаратуразнаўстве). Відаць, крытык, будучы добра знаёмым з такім званым «почвенніцтвам», пажадаў абавязкова знайсці гэту хваробу і ў сённяшняй беларускай літаратуры. Аднак два апавяданні У. Кудзінава, у якіх сапраўды можна знайсці ідэалагізацыю патрыярхальшчыны, не могуць быць сур'ёзнай падставой для такога вываду.

Сапраўды, калі ўзяць апошнія творы, дзе ў той ці іншай ступені закранаецца жыццё сённяшняй вёскі («Снежныя зімы» І. Шамякіна, «Мсціжы» І. Пташнікава, «Раданіца» А. Кудраўца, «Непрыкаяны маладзік» і «Парогі» А. Асіпенкі, «Тая самая зямля» І. Навуменкі, «Па талым снезе» В. Карамазава, «Скрозь жывуць лю-

касыяк народа. З іх у першую чаргу хочацца адзначыць Андрэя Вялічка, галоўнага героя рамана І. Пташнікава «Мсціжы». Мы не можам пагадзіцца з У. Анісковічам, які ў сваім артыкуле «Ціхамірнасці скажам: «Не!» («ЛіМ» ад 11 студзеня 1974 г.) чамусьці гаворыць аб «грамадзянскай нязначнасці» гэтага чалавека. Ён лічыць, што ў ім няма нічога гераічнага, бо «гераізм — гэта не норма». Аднак уся справа ў тым, што для Андрэя Вялічкі гераізм стаў нормай яго паўсядзённага жыцця, а гэта гераізм вышэйшай пробы, бо далёка не кожны здольны на штодзённы, знешне непрыкметны подзвіг. Шматпланавыя выпісаны, Андрэй Вялічка здзіўляе веліччу характару і сілай духу. Менавіта такія людзі на сваіх плячах і трымаюць жыццё. «Ён усё зробіць сам, і ён усё рошыць

пра яго можна сказаць, што ён прайшоў свой інстытут і засвоіў вышэйшую навуку жыцця — працу.

Асабліва паказальна тое, што ў вёсцы цяпер прадстаўнікі новага пакалення сялян, такія, як Сяргей Міроненка — галоўны герой нарыса В. Якавенкі «Дарога праз гаць». Яго духоўныя запатрабаванні мала чым розніцца ад запатрабаванняў рабочага класа і інтэлігенцыі. Гэта ўжо новы селянін, адначасова адданы сельскай працы і пасапраўдному інтэлігентны. Менавіта гэтыя якасці і будуць вызначаць чалавека працы ў будучым.

Нельга таксама думаць, што ў нашай літаратуры людзі працы агулам ідэалізуюцца, што ўсіх іх, гаворачы словамі В. Каваленкі, аб'ядноўвае «нейкая асабліва народная мараль», што кожны з іх абавязкова з'яўляецца ста-

Т. Дзмітрыева ў сваім артыкуле «Герой — побач» («ЛіМ» ад 4 студзеня 1974 г.) галоўную ўвагу звярнула на пытанне паказу ў беларускай літаратуры сучаснага рабочага. І гэта зразумела. Індустрыяльныя рабочы ўсё больш і больш вызначае аблічча Беларусі, і таму без паказу яго немагчыма атрымаць правільнага і больш-менш поўнага ўяўлення пра сучаснае жыццё нашай рэспублікі. Як ужо неаднаразова і спраўдліва адзначалася крытыкай, у нашай літаратуры пакуль што не створаны паўнакроўны вобраз сучаснага рабочага. Аднай з галоўных прычын гэтага з'яўлення, на наш погляд, недастатковае, павярхоўнае веданне нашымі пісьменнікамі жыцця рабочага класа.

Магчыма, тут немалаважную ролю адыгрывае тое,

ЯГО ВЯЛІКАСЦЬ

Працягваем гаворку на тэму «Сучаснік: у працы і літаратуры», якая пачалася артыкулам Т. Дзмітрыевай «Герой побач» у нумары за 4 студзеня 1974 года. У абмеркаванні выступілі: У. Анісковіч, Я. Хвалей, М. Яноўскі, М. Кенё, І. Тарасовіч, П. Сілавончык, А. Рамановіч (гл. «ЛіМ» за 11, 18 студзеня і 1 лютага).

Рэдакцыя запрашае да ўдзелу ў гэтай надзеянай размове пісьменнікаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў, журналістаў, настаўнікаў і ўсіх тых, каго цікавіць узнятае пытанне. Матэрыялы друкуюцца ў дыскусійным парадку.

дзі» М. Капыловіча, «Асенія халады» А. Жука, «Ішла вясна» У. Кузьмянкова, апавяданні Г. Далідовіча, М. Клебановіча, В. Гігевіча, нарысы «Дарога праз гаць» В. Якавенкі, «Каб радала зямля» У. Дамашэвіча, «Чалавек на зямлі» Я. Сіпакова і інш.), то мы менш за ўсё можам сказаць, што гэта, гаворачы словамі В. Каваленкі, «прыгожаныя літаратурныя пасажы пра вясковы «рай». Жывая і вострая праўда гэтых твораў перш за ўсё выяўляецца ў паказе чалавечка працы. У апавяданні Г. Далідовіча «Нарыс пра вёску» ёсць такі эпізод. Група работнікаў саўгаса просіць карэспандэнта сфатаграфаванне іх у звычайнай рабочай абстаноўцы. «А то надакучыла фатаграфавання з кветкамі, з газетамі і медалямі», — зазначае адна з іх. Менавіта ад такога параднага паказу чалавечка працы далёка адшля сённяшняй беларускай літаратура. Для яе характэрна ўсё больш настойлівае імкненне разгледзець пад знешняй абалонкай будзённасці поўнае багатага зместу жыццё працаўніка.

Важна падкрэсліць і тое, што паказ чалавечка працы ў нашай літаратуры арганічна спалучаецца з вырашэннем праблемы становішча героя, у чым дасягнуты ўжо значныя поспехі. Увагу нашых пісьменнікаў перш за ўсё прыцягваюць людзі, якія, калі можна так сказаць, складаюць

сам. Ні граціць яму не трэба, ні плакаць па ім. І прасіць ён не пойдзе», — гэтыя словы аўтара, пацвярджаныя ўсім зместам твора, і выяўляюць сутнасць гэтага чалавечка. Адданаць працы з'яўляецца той спружынай, якая перш за ўсё рухае жыццёвай дзейнасцю гэтых людзей і вызначае іх маральны грунт.

Такі, напрыклад, Апанаска Лугавы з аднайменнай аповесці М. Даніленкі. Ён усё жыццё спышаўся, вечно рабіў, стараўся ні сабе, ні іншым не даваць палёккі. Гэта ж характэрна для Вінцэся («Вінцэсеў дзень» А. Жука), Тарасіхі («Сітус інверсус» П. Місьню), Ганны Кухарэні і Алены Мядзведскай («Чалавек на зямлі» Я. Сіпакова) і іншых герояў. Для гэтых людзей, як гаворыцца ў нарысе Я. Сіпакова «Чалавек на зямлі», самая цяжкая работа — адпачынак.

Любоў да працы была і заўсёды будзе выяўленнем высокай годнасці рабочага чалавечка, яго цвярозага разумення, што без працы нічога не бывае. Творы нашай літаратуры менавіта і сведчаць, што працавітасць перадаецца ад бацькоў малодшым пакаленням вясковых людзей. Напрыклад, Ягор Кавалёк («Пагоннік» В. Карамазава) поўнасьцю засвоіў дэвіз свайго сялянскага роду — «не рабіць абы з рук». «Інстытут не кепска, — але ж інстытуты таксама свае ў кожнага», — гаворыць Ягор. Сапраўды,

поўным героем. Гэта далёка не так. Напрыклад, Андрэй Вялічка ў рамана І. Пташнікава «Мсціжы» супрацьпастаўляецца не толькі атлусцеламу бюрократу Унуку, але і Падбярэцкаму — апошні такі ж працавіты, як і Вялічка, але з розных прычын ён не дарос да ўсведамлення свайго вялікага прызначэння ў жыцці і таму жыве філасофіяй «маленькага» чалавечка, зручнасць якой для Падбярэцкага ў тым, што яна вызваляе яго ад адказнасці перад грамадствам, бо, маўляў, «усё рашаюць вышэйшыя людзі», і гэтым «сваім гнілым гужам» мерае ўсё і ўсіх.

Так, для нашых пісьменнікаў працавітасць — не абстрактнае паняцце, яна атрымлівае ў іх творах партыйную ацэнку. Калгаснік Максім з апавядання М. Капыловіча «Пустыльга» — таксама чалавек старанны, гаспадарлівы, працавіты. Аднак у творы ён асуджаецца, бо ўсё гэта ў ім падначалена выключна асабістай ўзбагачэнню — таму для яго сусед Даніла, які не шкадуе ні сіл, ні жыцця дзеля агульнага добра, нішто іншы, як «дурань», якога ён не супраць павучаць абывацельскаму ўменню, як «трэба жыць».

Дарэмна В. Каваленка, разглядаючы апавяданне А. Кудраўца «Другі варыянт», лічыць бацьку Васіля, што не жадае, каб яго сын працаваў у калгасе, а любым спосабам паступіў у інстытут, — нейкім адкрыццём у нашай літаратуры. Не скажам пра В. Каваленку, які ў сваім артыкуле праявіў добрае знаёмства з сучаснай рускай і зарубежнай літаратурамі, што ён не чытае твораў беларускай літаратуры апошняга часу, у якіх не толькі паказаны людзі, падобныя бацьку Васіля (напрыклад, Халімон у «Гарачай сталі» М. Мысліўца), але і выяўлены сацыяльныя і псіхалагічныя фактары такой з'явы, як міграцыя сельскага насельніцтва, асабліва моладзі, у гарады.

Трэба адзначыць і тое, што сталючы герой у творах сучаснай беларускай літаратуры жыве не ў ціхіх затоках бесканфліктнасці, не ў рэторках з бурна надуманых канфліктаў, а смела выводзіцца на быструю жыцця. У няспынай барацьбе са сваімі «праціўнікамі» мы бачым Сяргея Міроненку ў нарысе В. Якавенкі «Дарога праз гаць», што робіць гэты вобраз выразным і жыццёвым. У вострым канфлікце з брыгадзірам раскрываецца і дзядзька Сцяпан у апавяданні А. Дзятлава «Світанне над возерам».

што па-ранейшаму, як адначыў у адным з сваіх вершаў Г. Бурайкін, «паэтаў нараджаюць вёскі». І хоць гэта прычына суб'ектыўнага характару, але яе трэба ўлічваць, калі ідзе гаворка аб такой тонкай справе, як літаратура. Бясспрэчна, што Міхась Лынькоў не мог бы стварыць такі жывы вобраз чыгуначнага рабочага, якім з'яўляецца яго Андрэй Лятун, калі б пісьменнік з дзяцінства не ўвабраў у сябе атмасферу чыгуначнага жыцця. Аднак пераважная большасць нашых пісьменнікаў — гэта людзі, у душы і сьвядомасці якіх непрыкметна і назаўсёды з дзяціных і юнацкіх гадоў увайшлі жывыя вобразы і карціны вясковага жыцця. Гэта ў многім і вытлумачвае, чаму ў нашай літаратуры значна менш з'яўляецца твораў аб рабочым класе і чаму яны слабейшыя за творы на вясковую тэму.

Але ёсць і іншыя прычыны. Сучаснага рабочага паказваць значна цяжэй, чым рабочага ў дакстрыніцкі час ці ў 20—30-я гады. Скажам для прыкладу, пуцілаўскі рабочы Сямён Давыдаў і сваёй пралетарскай сьвядомасцю, і характарам рэзка выдзяляецца ў напаянархічнай сялянскай масе з яе прыватнаўласніцкімі інстынктамі. Цяперашні рабочы ўжо так кантраста не адрозніваецца ад сучаснага селяніна, бо як першы, так і другі — гэта людзі з сацыялістычнай сьвядомасцю. Ды і па культурнаму ўзроўню сучасны рабочы ўсё больш і больш набліжаецца да інтэлігента.

Тым не менш наш рабочы, з'яўляючыся носьбітам многіх агульных рыс савецкіх людзей, мае і свае спецыфічныя рысы, якія вызначаюць яго становішча як прадстаўніка кіруючай сілы нашага грамадства. Для пісьменніка вельмі важна ўбачыць і мастацка ўвасобіць іх, бо толькі яны і робяць яго сапраўдным рабочым. Не кожны ж, хто стаіць за станком, можа насіць гэтае званне. Ніколі не былі і не будуць сапраўднымі рабочымі ні «пустамот» Ванька Шаргун («Вяртанне» М. Гля), ні «плячысты на живот» Косця Шмыг («Гарачая сталь» В. Мысліўца), ні Салавейчык з «Амністыі» М. Матукоўскага, хоць яны і любяць з апломбам гаварыць: «Мы — рабочы клас».

У шэрагу твораў беларускай літаратуры апошніх гадоў знайшлі сваё адлюстраванне як пасабныя моманты працы фарміравання ў паступаючым часе рабочага класа Беларусі, так і некаторыя характэрныя рысы рабочага



Кнігарня ў г. Бяроза лічыцца адной з лепшых у Брэсцкай вобласці. За добрую работу ёй прысвоена званне «Магазін высокай культуры». Сюды прыемна зайсці, пакупіна тут сустракаюць заўсёды вёліка, парадца патрэбную літаратуру.
НА ЗДЫМКУ: — загадчыца кнігарні Вольга Мікалаеўна Сяргіна (другая справа) расказвае пра навіні, якія паступілі ў продаж. Фота І. АСКІРКІ.

чалавека. Вясковы юнак Сцяпан з «Вяртанія» М. Гіля прыйшоў у горад напачатку не з высокімі пабуджэннямі. У першыя пасляваенныя гады ён падаўся сюды за лепшым заробкам. Аднак суровай школа працы, якую ён прайшоў у сям'і ў калгасе, дала магчымасць яму ўліцца ў рабочую сям'ю. Ён слухна лічыць, што «той стане сапраўдным рабочым чалавекам, а не бадзягам, летуном, перакаці-полем, хто зразумее сваю значнасць у рабоце, хто зразумее душой, што без той гайкі, якую ты робіш, станок не выйдзе з завода».

М. Вышыньскі ў апавесці «На павароце» здолеў паказаць той непаўторны момант, калі да юнакаў-«фабзайцаў» прыходзіць прафесійнае майстэрства, без якога нельга ўявіць сапраўднага рабочага. Менавіта ў гэты час у душы рабочага назавуўся пасля-

ПРАДАЎНІК

еца горадзец за створае ім, што і выклікала ў душы маладых будаўнікоў нястрыманую радасць: «Як слаўна ўсё ў нас выходзіць, як хутка расце сцяна. Не чыя-небудзь, а наша!»

Хаця дакументальная аповець А. Савіцкага «След пракладае першы» ў многіх месцах і збіваецца на газетны нарыс, аднак паколькі аўтар узяў сваім героем аднаго з лепшых прадстаўнікоў рабочага класа рэспублікі — сталевага мінскага аўтазавода Дзмітрыя Барашкіна, то ў творы знайшлі сваё адлюстраванне і пэўныя рысы рабочага характару. Найбольш выразна ў апавесці выявілася ўсведамленне рабочым высокай важнасці свайго прызначэння ў жыцці, разуменне таго, што ён з'яўляецца асновай грамадства. Адсюль і бярэ вытокі яго высокі гонар рабочага чалавека. Вельмі добра сказаў у гэтых адносінах пра Дзмітрыя Барашкіна яго даўні сябар: «Я цябе люблю. Вось за гэта і люблю. І з міністрамі, бывае, сядзіш, і за мяжой пездзіш, а чалавекам застаешся, рабочым! У рабочага чалавека павінен свой гонар заўсёды быць». Для вытворчага калектыву характэрна атмасфера шчырасці, адкрытасці, натуральнасці.

Пісьменніцы Верас («Сотая маладосць» У. Карпава), якая пабыла на заводзе, гэта адразу кінула ў вочы, і яна зазначыла: «Праўду тут, нягледзячы ні на што, называюць праўдай, несправядлівасць — несправядлівасцю». А гэта ў сваю чаргу нараджае дэлавінасць, непрырымнасць да розных недахопаў. Дзмітрый Барашкін, абураны фактам няўважлівасці некаторых кіраўнікоў да стварэння нармальнага умоў працы, рашуча заяўляе: «Па-рабочы рашаць трэба...» «Па-рабочы» — значыць сапраўднаму, без бюракратычнай валакіты.

Для рабочага чалавека, гістарычнай місіяй якога з'яўляецца — усталяваць на зямлі сацыяльную справядлівасць — арганічна непрычэпна думка аб якіх-небудзь прывілеях для сябе, перавагах над другімі. Дзмітрый Барашкін так сказаў аднаму маладому рабочаму, які хацеў раней за іншых атрымаць кватэру: «Ты рабочы? І я рабочы. І ў нас адзіная мера для ўсяго павінна быць — справядлівасць».

Мы лічым, што В. Каваленка дарэмна папракае У. Кузьмянкова за тое, што той у сваім апавяданні «Вяснушка» (у часопісным варыянце яно называлася «Дзядзька Міхай і мы»), каб выявіць ха-

рактары сваіх герояў, вывёў іх з умоў заводскага жыцця і гэтым самым нібыта вывёў за межы завода і ўсе канфлікты. Але ж аўтар не вывёў іх з рабочага калектыву, які працягвае жыць па законах рабочай маралі. А гэта галоўнае.

Не ўсё з таго багатага жыццёвага матэрыялу, які ўвабрала ў сябе кніга нарысаў В. Мысліўца «Рабочыя людзі», знайшло глыбокае асэнсаванне. Да таго ж, яе значна псуе фрагментарнасць. І ўсё ж у кнізе ямаля каштоўныя замалёўкі вобразаў рабочых людзей. Так, напрыклад, праз паказ фарміравання характару Мікалая Панчука пісьменніку ўдалося добра выявіць жывую сувязь розных пакаленняў рабочага класа. У нарысе «Агні Лукомля» В. Мыслівец трапіў падкрэсліць тое, што савецкі рабочы клас з'яўляецца тым асяроддзем, дзе шырока і поўна ажыццяўляюцца інтэрнацыянальныя сувязі народаў нашай Радзімы. Асабліва гэта выяўляецца на вялікіх будоўлях, дзе сапраўднаму збліжаюцца людзі розных нацыянальнасцей, лепш пазнаюць адзін аднаго. Так, рускі Віктар Шанкоў бескарэсліва перадае беларусу Зяблю ўвесь свой багаты вытворчы вопыт, дзеліцца ўсім сваімі сакрэтамі. І ў гэтым — факт важнага гістарычнага значэння. Без гэтага беларус, які раней быў вядомы як справядлівы «пан сахі і касы», ніколі не стаў бы творцам славы на ўвесь свет аўтамабіляў, трактараў, станкоў. Але наш рабочы адчувае сваю еднасць не толькі з рабочымі Савецкай краіны, але і з пралетарыямі ўсяго свету. Майстар Пятро з апавесці В. Мысліўца заўважвае: «Мы — інтэрнацыяналісты! Мы хочам дружбы з усімі. Хочам міру на зямлі».

У заслугу беларускай літаратуры трэба паставіць і тое, што яна перад сабой ставіць мэтай перш за ўсё паказ чалавека, раскрыццё яго ўнутранага свету, адносіны да жыцця, а праз усё гэта выяўляюцца і важнейшыя праблемы сучаснасці.

Гэта асабліва добра адлюстравана ў лепшых творах нашай літаратуры, такіх, як «Снежныя зімы» І. Шамякіна, «Мсціжы» І. Пташнікава, «Раданіца» А. Кудраўца. Асабістае жыццё героя не ізалявана ад яго працоўнай і грамадскай дзейнасці. Менавіта паглыбленне ў свет інтымнага жыцця чалавека працы стала адной з характэрнейшых асаблівасцей найвышэйшай беларускай літаратуры.

Якія поспехі ні меў бы чалавек у сваёй працы, ён не можа быць задаволены жыццём, не маючы асабістага шчасця, якое абавязкова патрэбна яму для поўнага і гарманічнага адчування радасці быцця. У творах нашай літаратуры больш не сустракаецца чалавек, калі па той ці іншай прычыне ён не адчуў радасці кахання і сямейнага жыцця. Наадварот, гэта паказваецца, як няшчасце. Вось Соня з аднайменнага апавядання М. Клебановіча. Яна старанна працуе ў калгасе, карыстаецца павагай у людзей, мае добры дастатак. Але Соня жыве незамужняй, і таму зразумела, што яна незадаволена сваім лёсам. З гэтай жа прычыны і Зінаіда («Непрыкаяны маладзік» А. Асіпенкі) лічыць сябе нешчаслівым чалавекам: «От так і жывём. Работа і нічога болей. Хіба ўвечары песні разам праспяваем. Толькі часамі сцісне сэрца, як абцугамі, калі падумаеш: «Тут, Зіна, тваё жыццё і пройдзе». Во ўжо трыццаць стукнула. Яшчэ трыццаць праяліць — не ўгледзіш. Залезу тады на печ і буду адна ганарыцца, што цэлы горад карміла».

У нашай літаратуры не заўсёды знаходзіць сваё мастацкае адлюстраванне тыя істотныя змены, што ўносяцца ў жыццё і свядомасць савецкіх людзей практычнай сацыялістычнага будаўніцтва і навукова-тэхнічнай рэвалюцыяй. Рабочая тэма пакуль што пераважае ў дакументальных жанрах. Гэты і іншыя недахопы нельга замоўчваць, пра іх трэба гаварыць на ўвесь голас. І тут менавіта паўстае адна з галоўных задач крытыкі: асветляць літаратуру шляхі мастацкага асваення жыццёвага матэрыялу.

У. Анісковіч зусім правільна піша, што «беларуская літаратура мае бяспрэчны дадатны ўнёсак у многіх жанрах — апрача, хіба, прыгодніцкага».

Не гонячыся за знешняй займальнасцю, яна сканцэнтравана галоўную ўвагу на мастацкім раскрыцці ўнутраных прычын жыццёвых з'яў і працэсаў. Вось чаму не мае рацыі У. Анісковіч у ацэнцы рамана І. Пташнікава «Мсціжы» як твора нецікавага, бо, маўляў, каб прачытаць яго да канца, «трэба сябе прымушаць». Правільна, гэты раман, як і кожны сапраўдны твор літаратуры, нельга бяздумна праглынуць, ён патрабуе працы думкі, пэўнай чытацкай культуры, паглыбленай увагі.

Чалавек працы — гэта адзін з галоўных герояў літаратуры, і ад ступені зацікаўленасці яго жыццём і лёсам, ад глыбіні паказу яго будзе заўсёды ў прамой залежнасці знаходзіцца мастацкая і грамадзянская сталасць літаратуры, яе аўтарытэт у народзе.

Мікола ЕРМАЛОВІЧ.



Вокладкі кніг, якія выходзяць у выдавецтве «Мастацкая літаратура»: Геннадзь Бураўкін «Тры казкі пра Зая» (мастан Б. Забора), Захар Бірала «На светлым чорнае» (мастан С. Волкаў), Алесь Рылько «Мядзвянны цвет» (пераклад А. Астроўскага, мастан В. Бароўна), Андрэ Мару «Падарожжа ў нбыт і лшчэ 24 навелы» (пераклад з французскай мовы Ю. Гаўрука, мастан А. Кашчурэвіч).

ДУМКИ ЧЫТАЧОУ

КАНТАКТ ПІСЬМЕННІКА І ГЕРОЯ

ПЫТАННЕ гэта не другаряднае... Вядома, што праца Якуба Коласа ў школах Палесся дала яму багаты матэрыял для напісання трылогіі «На ростанях». Уласнымі вачыма назіраў за станаўленнем пасляваеннай вёскі Іван Шамякін, калі настаўнічаў на Гомельшчыне і адначасова з'яўляўся сакратаром тэрытарыяльнай партыйнай арганізацыі. Таму, безумоўна, не ўзнікала пытання: як вывучаць жыццё, каб напісаць «Глыбокую плынь» ці «У добры час». І прыклад зусім свежы: Генрых Далдзвіц надрукаваў у студзеньскай кніжцы «Маладосці» сваю першую аповець «Усё яшчэ наперадзе» — пра маладых вясковых настаўнікаў, з якімі сам працаваў у адным калектыве...

Але цяпер большасць пісьменнікаў, маладых і сталых, «асела» бліжэй да рэдакцый часопісаў і выдавецтваў, між тым, як правільна зазначае ў артыкуле «Герой побач» («ЛіМ» ад 4 студзеня 1974 г.) сакратар Мінскага гарадскога камітэта КП Беларусі Т. Дзмітрыева, навукова-тэхнічна рэвалюцыя аказвае ўсё больш прыкметнае ўздзеянне на рэчаіснасць, на ўсё наша жыццё.

Каб асэнсаваць усё тое, што адбываецца ў сучаснай вёсцы, і напісаць высокамастацкі твор, для пісьменніка ўжо мала аднойчы выехаць у «глыбінку».

Многія з цікавасцю пазнаёмліліся з нарысамі Веры Палтаран «Ключы ад Сезама», якія выйшлі некалькі гадоў назад асобнай кнігай. Яе герой — звычайны вясцоўчы Праўда жыцця — вольна больш істотная якасць твораў пісьменніцы, у наш парце якой значыцца сталічная прапіска. Не буду гаварыць нахонт творчых «сакрэтаў» Веры Палтаран — няхай зробіць гэта людзі, з якімі давалося сустрацца некалькі гадоў таму ў лясной вёсачцы Клятное Пінскага раёна. Зусім нечакана (ажно радасна стала за аўтара) ад брыгадзіра тутэйшага калгаса імя Жданова Іосіфа Русака пачуў:

— Прыязджала да нас адна пісьменніца з Мінска... Палтаран — прозвішча... І на лён з калгаснікамі хадзіла, і пасля работы ад нашых жанчын не адступала — у кожнай хаце гутарку знаходзіла...

Спадабалася калгаснікам, свайёй стала... От, каб усе так рабілі...

Нядаўна я гутарыў з сакратаром партыйнай арганізацыі калгаса «Маладая гвардыя» Іванаўскага раёна Аляксеем Скакуном нахонт тэмы, уз-

нятай на старонках «ЛіМа». Ён правільна мяркуе, што цяпер пісьменніку, які ўвесь час жыве ў горадзе, цяжкавата гаварыць аб тых зменах, якія адбыліся ў вёсцы. Нябога было б сям'ю-таму з аўтараў даўжэй пажыць сярод калгаснікаў.

Журналісты тут смялейшыя і больш ініцыятыўныя. Летась лепшым у Камянецкім раёне прызнаны зніпак карэспандэнцкага пункта «Ленінец» у складзе камбайнера калгаса «Савецкая Беларусь» І. Паўлюковіча і яго памочніка, супрацоўніка рэдакцыі газеты П. Піліпчука. Яны разам працавалі, а ў час адпачынку пісалі рэпартажы...

Я, вядома, далёкі ад думкі, што літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў, сустрэчы на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах нічога не даюць пісьменніку ў сэнсе пазнання праблем сучаснасці. Але, на жаль, такія мерапрыемствы (я маю на ўвазе Брэсцкую вобласць) праходзяць некалькі блыка і непрыкметна. А ёсць жа іншыя паездкі...

Шмат гадоў назад быў на Іванаўшчыне вядомы савецкі пісьменнік Фёдар Панфёраў, але і дагэтуль памятаюць у раёне тыя незабыўныя сустрэчы: і канферэнцыю чытачоў у калгасе «Моладава», і шчырыя гутаркі з людзьмі. Потым раённая бібліятэка папоўнілася кнігамі з асабістай бібліятэкі Панфёрава.

Калі я працаваў у Іванаўскай райгазете, адбылася другая «сустрэча». Вырашылі некалькі членаў літаб'яднанняў нашай, пінскай і драгічынскай газет правесці ў маладзёжным кафе сустрэчу з маладымі пісьменнікамі рэспублікі. Прыехаць паабяцалі многія. Але ж сгрымваў сваё слова толькі Алесь Ставер.

Сустрэчы пісьменнікаў з працоўнымі Брэсцчыны наогул радасць, праходзяць яны ў асноўным у індустрыяльных цэнтрах вобласці — Баранавічах, Брэсце і Пінску. Мабыць, таму і пішуча творы не пра сённяшняю вёску, а пра тую, якую аўтары памятаюць з маленства. Але ж сёння можна ўгледзець такое, што не сілава літаратурна дзесяць-пятнаццаць гадоў назад. Не толькі, скажам, гумно ярка асветлена электралампачкамі. Зараз калгаснік едзе на асабістай аўтамашыне ў тэатр, музей.

І хочацца звярнуцца да нашых пісьменнікаў: на старонкі вашых кніг просіцца сённяшняя вёска, пакажыце яе такой, якой яна ёсць. Але толькі — якой яна ёсць сёння!

М. ПАНАСЮК.

Пімен ПАНЧАНКА

У садзе ўсё лісце апала,
Адзін толькі дуб не пажоўк.
На плечы цяжкія Купалы
Ўжо сеецца першы сняжок.

Любімы паэт Беларусі,
Высока народ вас узнёс.
Я шчыра кажучы ганаруся,
Што ў гэтай старонцы я рос —

Не лепшай, не горшай — адзінай
З яе ракатаннем бароў,
З яе яснай лебядзінай,
Адкрытай для верных сяброў.

Падвечар, калі пацішэе,
Я ўсё раскажу вам ізноў,
Як колас на нівах цяжэе
За Оршай ля ваішых Ляўкоў.

Як моладзь ізноў прывучаюць
Зямлю даглядаць і любіць.
Камбайнам на жоўтых прычалах
Забытымі болей не быць.

Бо хлеб здабываецца цяжка,
Яму самы нізкі паклон.
Бо хлеб і ў бязважкасці важкі,
Ракеты ўздымае і ён...

Прабілася сонца.
Яснее.
Наш горад у белай красе.
Да вас пад'язджае вяселле,
Вам кветкі нявеста нясе.

МАЁ ГАРЫШЧА

Пара снягоў і нудных
Прамоў. Прыйшла зіма.
А я такі ж няўклудны,
Як ты, зіма, сама.

Ударныя дэкады,
Не ўсё ідзе на лад.
Адны клянучы нарады,
Другія ўсё падрад.

А я усё карпею
Над нейкаю страфой.
Птушыная капэла
Заціхла пад страхой.

Сказаў не вельмі ўдала:
Няма страхі, няма.
Згубілася у далях
Дзіцячая зіма.

І ўсё-ткі засталіся
І ластаўкі з тых пор,
І сад, і сонца ў лісці,
І беласнежны бор.

І колер хмар і грому,
І пах баравікоў,
І яблыкі ў саломе,
І слодыч кіяхоў.

Мне сёння ўспомніць трэба
Цябе, сухі праснак;
Гуркоў, цыбулі, хлеба
Непараўнаны смак.

Маленства, ты не збегла
У край туманнах сноў.
Знікае ўся адлегласць —
Я ў роднай вёсцы зноў.

І хоць малы ты ўласнік,
А подсвінка пакінь.
Пазней у курнай лазні
Пракопціш кумпякі.

Развесь іх на гарышчы
Ля венікаў радком,
Затым чакай ігрышчай,
Пад бубнай звон і гром.

А дзе маё гарышча?
Наш дом цяпер з гару,
Пад дахам вецер свішча
У слотную пару.



І борам металічным —
'Антэнай стаякі.
Прапісаны ў сталічных
Кватэрах сваякі.

І ўсё ж маё гарышча
Зайжды было са мной —
На горкіх папялішчах
І лепшаю парой.

І там, за акіянам,
Забывіць яго не мог...
Я чуў твой пах духмяны,
Ядлоўцавы дымок.

ЛЯСЫ І РЭКІ

Лясныя рэкі вучылі плаваць,
А лес карміў нас, сушыў ануцы.
Народным месціцам аддаў ён славу,
Сабе пакінуў адну п'явучасць.

З ягад крушыны рабіў чарніла,
Арэхі сыпаў шчодро ў кішэні.
Аддаў нам стойкасць, аддаў нам сілу,
Сабе — куванне зязюлі шэрай.

І ДЗЕ ХАЛІМОН лесам, пералескам,
ельнічкам ды бярэзнічкам. Ідзе не-
таропка, ды спорна. У руках
Халімона кашэль, а ў кашалі амаль што пуста.
Перакочваецца на дне некалькі грыбоў-баравікоў
ды некалькі сыраежак, пругкіх, ядраных. Нічога
сёння не назбіраў Халімон. І так заўсёды. Грыб-
ныя месцы напам'яць ведае, ды іх і ведаць не трэ-
ба. Пра гэты край кажуць: мужык сасну рубіць
— па грыбах шчэпка б'е. А сёлета такі ўраджай —
людзям на дзіва! Але не майстра Халімон грыбы
браць. Пра яго на сяле кажуць: у лес хто па што,
а Халімон па яловыя шышкі.

Глуха, сурова стогне-гудзе пушча. Дробна, аг-
лядкай, упершыню хвастом у сушыну, б'е трыво-
гу чырваноголовы дзяцел. Аднекуль знізу цягне
прагорклым дымам, аж слязу выціскае. Нейкая
свая ўпартая думка збірае ў зморшчыні шыро-
кі Халімонаў лоб. Думы ў Халімона — сцэжкі
лясныя, не ўгнацца за імі, не ўхапіць, не пера-
думаць. Розныя гаворкі ідуць на сяле пра Халі-
мона. Толькі сам ён маўчыць. Думак сваіх, слоў
сваіх нікому не давярае. Мо толькі лесу (каму
лес — бес, а каму першы прыяцель і сябра), ды
вунь толькі той, свавольна бліснуўшай на сонцы,
яшчарцы, старым валацугам — ваўку ды лесу.

Лясун, вядзьмак, — вось толькі так і гаво-
раць пра Халімона. Так яго на сяле і завуць.
Дзіва і навуе ён там. Затое ўжо кожная траві-
нка яму вядома. Прычыніцца што з чалавекам ці
скацінай, не да доктара, а да Халімона ідуць.
Халімон не адмовіць. Настою з траў дасць, пара-
іць нешта. А ці дапаможа — пра тое невядома.
Але шкоды, ва ўсякім разе, нікому не было. На-
дыдзе час селяць, ізноў жа да яго мужыкі цяг-
нуцца. Лепш за яго ніхто на сяле не ведае, куды
якое зерне кінуць. Ведае, што вялікія пупышкі
на асіне — ячмень уродзіць, асінавы ліст пай-
шоў у катшок — засявай поле аўсом. Пра гэта
і многае іншае ведае Халімон. Людзі толькі дзі-
ву даюцца: гадамі не стары, а ўсе прыкметы
лепш за самага старога дзеда ведае.

Аднак жыве Халімон сугнеем. Твар у яго ад-
крыты, добры, усыпаны ластаўчынымі месціна-
мі — так на Палессі рабацінне завецца. Вочы
вялікія, светлыя. Але бывае іншы раз, нібы
хмара іх зацягне — нічога не бачыць. Лепш та-
ды не падыходзь да Халімона. Стукнуць не стук-
не, але дабіцца ад яго нічога не даб'ешся. За гэта
і блазнаватым празвалі. А хлопцы вясковыя
так да яго і лінуць. Халімон ім бліжэй за баць-
ку з маткай. Ён ім і свістулькі майструе, і свет-



Віктар КАЗЬКО

НАВЕЛА

лячкі-гнілушкі носіць, і ягадамі частуе, і розныя
дзівы паказвае. І аднак жа часта цураюцца Ха-
лімона людзі. Прычын таму шмат. Адна з іх —
непамерная сіла яго. Ці праўда, ці не, але хо-
дзяць такія чуткі па сяле. Без штаноў яшчэ па
вясковай вуліцы бегаў Халімон. Неяк пакрыўді-
лі яго хлопцы. Пяцёра іх наваліліся на яго мала-
кучай, пабіць за нешта хацелі. Хлапчукі, вядо-
мая рэч, народ свавольны, непаседлівы. А ён ва-
рухнуў плячыма — усе ў бакі, як гарох, пакаці-
ліся. Пазбіраў ён хлапчуковыя шапкі, за вугал
хаты-порхаўкі ўдавы Усцінні ўхапіўся, напяўся,
прыўзняў і сунуў туды ўсе іх...

Дзед Гуляй пра Халімона мог расказаць шмат,
радня ж нейкая далёкая, але маўчыць. Толькі
аднаго разу, калі Гуляй даччыно вяселле спраў-
ляў, разгаварыўся дзед і расказаў такое.

Паехалі яны нека з Халімонам у лес. Буда-
валіся аבודва. Штандары пад хату трэба былі
добрыя, моцныя. Дуб ім патрэбен быў вельмі.
Прыехалі ў лес прыцемкам. Аблюбаў Гуляй
дуб, а Халімон секчы яго ні за што не хоча.
Шкода, кажа, такі дуб з караня зводзіць, маў-
ляў, усюму лесу краса ён, навошта псаваць. Раз-
злаваўся Гуляй на Халімона, з кулакамі кінуў-
ся. Халімон за сякеру са слязьмі ўзяўся. Зубамі
скрыгоча, што лясун той, а трэскі так і разля-
таюцца з-пад сякеры... Ссеклі, павезлі. А напе-
радзе — грэбля. Якраз пасярэдзіне яе дзедава
кабылка і прыстала. Сліцца, сліцца — ані з
месца. Падхапіўся Халімон, развязаў супоно,
выпраг кабылку, залез у аглоблі і да самага сля

Дык як мы любім?
І што ратуем?
Якое заўтра ўнукам рыхтуем?
Лясы, здарэцца, высыкаюць,
Таму і рэчкі перасыхаюць.

Паглядзіш — і камяк у горле:
Парадзей і збядней наш бор,
І блакітную скуру здэраі
Дзе-нідзе з нашых рэк і азёр:

Леглі плямы мазулу і нафты,
Бруд сцякае з усіх бакоў,
Як там птушкам пляецца?
Не надта,
Як там рыбы?
Спытай рыбакоў.

Смерць лясоў для мяне непрымальна,
Як і гібель павольная рэк...
Людзі, людзі, жывіце нармальна
І пра будучы думайце век.

Мы пільней назіраем на рэкі
І з дэльфінамі падружылі.
Лес нам дорыць найлепшыя лекі:
Мы прыродзе яшчэ не чужыя.

Садзім клёны і мальвы ля хаты,
І вядзе праз усё непагоды
Караблі чарадзейны лакатар,—
Набліжаемся да прыроды.

Прызямляемся на парашутах,
Пагружаемся ў цёмныя воды,
Вывучаем бусловы маршруты —
Набліжаемся да прыроды.

А калі хто наважыцца, горды,
Чалавека стварыць у прабірцы,
Сам адлучыць сябе ад прыроды
І не здолее ў заўтра прабіцца.

Згінучь нормы ўсе і законы,
Паімчымся на іншай арбіце...
Богам стаць, далібог, рызыкаўна!
А прабіркі пакуль што не біце.

Прыляцелі з Канады і Бірмы,
Знемаглі ад высокіх турбот.
— Прад'явіце багажныя біркі, —
Патрабуе аэрапорт.

Мы не з Бірмы.
Жывём ля Нямігі,
Нешта пішам штодня ў блакнот.
— Прад'явіце не біркі, а кнігі, —
Скажа некалі ўсім нам народ.

— Ці глыбока праніклі вы ў душы,
Ці высока ўзляцелі да зор?
І, пазбаўлены крывадушша,
Нам падпіша народ прыговор.

Генадзю БУРАЎКІНУ.

Мы вельмі любім слова «малады»,
А паглядзіш — маладым пад сорак.
Гады, гады... А што? Такой бяды...
Для ўсіх нас хопіць працы, сонца, зорак.
Вам тэмы для раманаў і паэм
Дае не заіграная пласцінка,

так, саматугам, і дацягнуў воз. А дзеду наказаў:
— Глядзі ў мяне, толькі прагаварыся, свету
божага не ўбачыш, — ды так бліснуў, што Гуляю
і дух заняло.

З той пары пра сёлу Халімонаву ні слыху, ні
дыху. І сам ён маўчыць. Не паказвае яе ні ў чым.
Спакойны і роўны заўсёды.

Городамі ды задворкамі нацэліўся Халімон да
свайго дома праскочыць, каб людзям вачэй не
мазольць. Не хацеў, а ўсё ж каля калодзежа су-
стрэўся з бабамі. Нядобра зыркнулі яны ў яго
бок, загаманілі паміж сабой. Чую Халімон толькі
абрыўкі слоў:

— Мужык у сьле...

— У лес бы з усімі падаўся...

Злосць лютую дакую чую ў гэтых словах Ха-
лімон. Горка ўсміхаецца. А ці вінаваты ён,
што зямля загарэлася, што зямлі надрыва-
ецца, крыкам пра гора сваё горкае кры-
чыць? Успамінаецца лес: ельнічак ды
бярэзічак, дубнячок, чарналесце, адкуль ён
толькі што выйшаў. І зараз яшчэ здаецца яму,
што шумяць над яго галавою сосны, цягнуць
спрадвечную песню волаты-дубы. Гарачь балоты,
гарыць лес, гарыць Палесце. Задымілася, запа-
лала зямля ўся, і гасціць няма каму.

Крыж-накрыж, як у брацкай магіле салдаты,
улегліся асіны, бярозы і вольхі. Скруціліся, за-
варылі лісты. Немым дакорам глядзяць у неба аб-
гарэлыя карані. Як людскі смутак, уецца дым
над гэтымі могілкамі дрэваў, вецер адзінока і ці-
ха блукае па папалішчы.

Смутна на душы ў Халімона ад гэтых слоў.
І зямелька, урадлівая, мяккая, па якой ад снегу
да снегу хадзіў ён басанож, аббіваючы ногі, стог-
не ад людскога гора. За ўсё жыццё сваё Халімон
нават мужі не пакрыўдзіў. Прыйшлося яму неяк
на свята пеўню галаву адкруціць, і то ўвесь дзень
не ведаў, куды дзецца. А цяпер, здаецца яму,
усіх бы ворагаў перадушыў.

Не паспеў Халімон парог пераступіць, чую на
вёсцы надрыўны гвалт:

— Ратуйцеся, людзі добрыя. Немцы!

Яны вырваліся з лесу, з таго самага, адкуль
толькі што выйшаў Халімон. У насцярожаную
цішню вясковай вуліцы рэзка і ўладна ўварвалася
завыванне матацыклаў. Забразгалі клямкі, затра-
шчалі дзверы.

— Шнэль, шнэль...

Трое ўваліліся ў Халімонаву хату. Гарачыней
дыхалі аўтаматы. Бледнае сонца памірала на ту-
пых, зрэзаных спераду, салдацкіх касках.

— Шнэль, шнэль...

І аўтаматам, як качалкай, што бабы прасуюць
бялізну — па спіне.

Усіх сагналі да ганка сельсавета. І афіцэр,
доўгімі і худымі пальцамі схалінуўшыся за пары-
жэлыя паранчы ганна, перагнуўся да натоўпу.
Хутка, сутаргавата захадзіў кадык. Адрыўстыя
сухія сказы сцябалі па людзях:

— Хто ведае гэтага чалавека — два крокі
наперад.

Салдаты, што стоўпіліся ля ганка, расступі-
ліся. Перад вяскоўцамі стаяў пажылы, а
можа проста змардаваны, зніслены пабаямі
чалавек.

— Гэта ёсць партызан. Падпальчык, — вы-
крыкнуў афіцэр.

Ці быў ён з іх вёскі, ці з якой-небудзь на-
вакольнай — дазнацца было цяжка. Чорныя згу-
сты крыві запіліліся па краях яго губ. Валасы
пабуралі і зліпліся. Ён стаяў маўклівы і цяж-
ка вачыма аглядаў наваколле. Па натоўпу поўз
шпэт: «Учора на дарозе ў вёску падарвалі ня-
мецкую машыну...»

Сяліне глядзелі на афіцэра і не варушыліся.

Стылі, бялелі нядобра сіснутыя губы.

Узвіўся вісклівы фальцэт:

— Не знайт?!

Позірк калюча і востра ўпіўся ў людзей. І
натоўп пад ім нібы сціснуўся. Сціснуўся, як ку-
лак, набух сілай.

А салдаты, што стаялі вакол, ужо працавалі
аўтаматамі. Яны пагналі натоўп да возера.
Дзяўчынка гадоў пяці ўчэпіста трымалася за
матчыну спадніцу. Жмурывалася ад сонца і, раззя-
віўшы рот з рэдкімі шчарбінкамі малочных зу-
боў, сілілася зразумець, што тут робіцца. Пачу-
ліся словы каманды. Падняліся дулы аўтама-
таў. Да гэтага людзі яшчэ не верылі ў смерць,
а цяпер яна глядзела ім у твары з чорных ду-
лаў.

Ускальхнуўся натоўп. І раптам праз бабскае
галашэнне, лямант і плач, цвёрда і выразна пра-
гучаў голас:

— Дзяўчо не чапай!

Замерлі вяскоўцы, прыціхлі. Прыціхла ўсё
навакол. Дзесьці на раце крутануў хваляй вер-
хавы вецер. У няўдзянным чаканні застыў афі-
цэр. А Халімон, працуючы рукамі, прадзіраўся
праз натоўп. Кружыўся попельна-шэры пыл, уз-
няты яго босымі нагамі. Афіцэр намацаў кабуру
з пісталетам. Наперарэз Халімону кінуліся аўта-
матчыкі. Як мурашкі, абляпілі спераду, збоку і

Жыццё само:

Да інтэгральных схем

Прытайваюць дзяўчаты залацінкі.

А ім цяжэй, чым бабцы ля дзяжы,

Хай не кране дзяўчатак гэтых немач...

Вам сэрцы іх чытаць і чарцяжы,

А мне сваё:

Я ў інтэгралах невуч.

Чыя дарога лепш: мая, твая,

Мы не спрачаемся,

Жывём у добрай згодзе.

Але ў адным табе зайздросчу я:

Часцей ты па лясных дарогах ходзіш.

Мне поўнач наша ўсёй зямлі мілей.

Там некалі на валунах замшэлых,

Як чэрці ў павуцінкі і смале,

Мы слухалі куванне птушкі шэрай.

Там, пад Бягомлем, дзіўныя бары,

Гасцінец пад бярозаваю вартай.

Там і цяпер жывуць мае сябры,

Не заязджаў да іх я даўнавата.

І ўсё цяжэй мне выкупіць віну:

Калі не можаш, лепей не клянися.

Падзееш зноў па вершы на Дзвіну —

Маёй зямлі юнацкай пакланіся.

зяду. Крыху прыгнуўся Халімон, напружыўся
ся і на ўсю сілу крутануў магутнымі плячыма,
Забразгалі аўтаматы.

Халімон стаяў, чакаў. Выплёваў кроў і вы-
бітыя зубы, чакаў... Немцы не стралялі, са
зварынай ярасцю яны зноў кінуліся на яго. Ім-
нучыся зваліць. І калі ён абмяк, падцягнулі да
адзінокага маладога дубка каля возера. Мужы-
кімі, цвёрдымі ад мазалёў, парэпанымі ад зям-
лі рукамі Халімон абхапіў ствол дубка. Кроў
густымі чорнымі кроплямі асядала на шурпатай
кары дрэва. Стаяў Халімон шырокі, магутны.
Халаднаватая зямля асвятляла, налівала сілай
яго босыя ногі.

Раптам Халімон схамануўся, выпрастаўся, за-
туманеным позіркам акінуў сяло. Вышэй дахаў,
вышэй калодзежных жураўлёў узнялася груша.
Гэта яго, Халімонава, груша-дзічка. Прадзед
яе садзіў яшчэ. А ён зацігнуў на яе вяршаліну
кола. І вось адтуль глядзіць бусел, падняўшы ад-
ну нагу, засмучана і нерухома, як вартавы, гля-
дзіць на Халімона.

— Бусел, — ледзь чутна варушыць спечаны-

мі губамі Халімон.
Сярдзіта засакаталі аўтаматы. Халімон ужо
не чую іх. Не чую звону куль. Тузаюцца аўтама-
ты. Лютая грываса перакошвае твор забойцаў. А
Халімон з застылай на твары ўсмішкай стаіць.
Аўтаматы тузаюцца і тузаюцца, але Халімон не
хоча падаць.

Прытуліўшыся да дубка, ён застаўся стаяць
і тады, калі за ваколіцай сціхла траскатня мата-
цыклаў. Так і пахавалі Халімона з абрубкам дуб-
ка, прыціснутым да грудзей — ніяк не маглі ада-
рваць яго ад дрэва. Мёртвай мужыцкай хваткай
абхапіў ён яго.

Пахавалі, а ад сяла да сяла пайшлі легенды.
І расказвалі пра Халімона і халімонаўскіх хлоп-
цаў. Пра неверагодныя напады на нямецкія шта-
бы і гарнізоны. Кляліся і бажыліся людзі, што
бачылі самі чорнабародага мужыка, сажнёвага
росту, сілы незвычайнай. І мя яго — Халімон.
Той самы, у якога стралялі немцы з усіх аўта-
матаў. Толькі кулі яго не бралі, таму што моцы
ён быў незвычайнай.

А ў невялікай беларускай вёсцы і цяпер каля
берага возера стаіць адзінокая магіла з дагле-
джанай драўлянай агародкай і старым крыжам.
Відзён і паўзгніўшы дубовы пень. А побач рас-
туць тры маладыя дубы. Ці то ад караняў пай-
шлі новыя парасткі, ці хто пасадаў іх...

Пераклала з рускай мовы Т. МАРТЫНЕНКА.

ТАЛЕНТ ЯРКІ

СПЯВАЕ Ларыса Александроўская... Мабыць, калісьці канферансье, гаворачы так са сцэны, і не здагадаўся, каго, артыстку якога маштабу ён «выпускае» на эстраду. Але вельмі хутка пасля дэбютных выступленьняў спявачкі яе імя набыло шырокую папулярнасць. Яе голас чаруе рабочую, сялянскую, чырвонаармейскую аўдыторыю, дзе актрысу адразу ж называюць «свайей» — так часта і гаварылася: «Ты ведаш — заўтра прыедзе наша Александроўская!» І яна прыеджала разам з цымбалістамі або канцэртмайстрам — акампанітарам туды, дзе зусім нядаўна адкрылі вясковы клуб, запалілі «лямпу Ільча», абсталявалі сцэну. Ларыса Александроўская — першы прапагандыст беларускай народнай песні на вызваленай Кастрычнікам роднай зямлі.

Наяўнасць такога таленту і такога імпульсу шмат у чым спрыяла і спрыяе з'яўленню новых музычных твораў, песень і рамансаў, опер. Абуджаны рэвалюцыяй, такія таленты дапамагалі стварэнню і росквіту музычнага тэатра.

Якую б старонку гісторыі беларускай музычнай культуры мы ні адгарнулі, абавязкова сустрэнем гэта імя — Ларыса Александроўская.

Першыя арыгінальныя вобразы на нацыянальнай опернай сцэне, якія складаюць вялікую галерэю неаўторных чалавечых характараў, створаны ёю. У часы творчых пошукаў і станаўлення нашага прафесійнага мастацтва, у часы гарачых спрэчак і эксперыментаў яе майстэрства было само па сабе вярхоўным аргументам на карысць рэалістычнага і высокадэянага тэатра. З'яўляючыся яркай на-

цыянальнай індывідуальнасцю, Ларыса Александроўская ніколі не выглядала правінцыяльнай і абмежаванай. Яе перакананні і талент гартаваліся пад уплывам велічнага часу, часу перабудовы грамадства. Як мастак, яна ўмеє слухаць і добра чуе покліч гэтага часу.

Кожны, каму пашчасціла бачыць і слухаць Ларысу Александроўскую ў оперных партыях, любіць пэўны вобраз з яе рэпертуару.

Асабіста я і дагэтуль уся пад уражаннем яе Аксіні ў

Патаржыскі і Іван Казлоўскі, Ірма Яўнзем і Барыс Пакроўскі.

Адкрыем старонкі, прысвечаныя опернай рэжысуры. І тут Ларыса Александроўская мае вялікія заслугі. Па-першае, талент такога бляску шмат у чым дыктуе і вызначае трактоўку таго ці іншага музычнага твора. Па-другое, у рэпертуарным спісе нашага тэатра ёсць выдатныя пастапоўкі, пазначаныя імем рэжысёра Л. П. Александроўскай. Напрыклад, ёй належыць самастойная інтэрпрэ-

жаданую фарбу. Дэбют новага выканаўцы Ларыса Пампееўна і сёння перажывае, як падзею ў яе асабістым жыцці: хвалюцца, імкнучы стварыць усе ўмовы для поспеху, а потым радуецца не менш таго, хто ва ўсім «вінаваты».

Нават там, дзе ніколі не гастралюваў наш тэатр, ведаюць імя Ларысы Александроўскай. Яна — паўнамоцны прадстаўнік беларускай народнай песні.

Дзе толькі яна ні спявала тую ж «Перапелачку» або

шукала нейкія істотныя моманты для раскрыцця музычных і драматычных перажыванняў гераіні ў фальклорных крыніцах. Калі ж яна ў якасці рэжысёра ставіла «Запарожца за Дунаем» С. Гулак-Артамоўскага або аднаўляла пасля вайны таго ж «Міхася Падгорнага» (1957 г.), давала трактоўку «Надзеі Дурвай» А. Багатырова або «Яснаму святанню» А. Туранкова, то літаральна «вяла» выканаўцаў за песняй — рускай, украінскай, беларускай. Ларысе Александроў-

ЗАЎЖДЫ ЮНАЯ І НЯЎРЫМСЛІВАЯ

«Ціхім Доне». Якая гэта была моцная і трагедыйнага натура! Ёй вакальным і ў сцэнічным малюнку была гарманічная завершанасць. Асабліва ўрашвала ўсіх незабыўная споведзь любячага матчынага сэрца Аксіні... Здавалася, што выраз такую бачыў перад сабой аўтар раманса — Міхал Шолахаў.

І зусім новы характар — імклівая, як метэор, Кармэн, вольналюбівая і гарэзлівая Іспанка.

А колькі характава было ў чароўным гучанні маналогаў і споведзі Алеся ў аднайменнай оперы Яўгена Цікоцкага! Тут разам з актрысай спявалі ў аркестры і яе любімыя цымбалы.

Салістка беларускай оперы, яе вядучая актрыса, Ларыса Александроўская была прызнана выдатным майстрам сцэны і ў рэспубліцы, і за яе межамі. Пра яе талент з захапленнем гаварылі і пісалі Якуб Колас і Аляксей Талстой, Антаніна Няжданава і Мікалай Галавануў, Іван

таця оперы польскага кампазітара-класіка Станіслава Майшоўскага — «Страшны двор».

Мне давялося быць удзельніцай спектакляў, пастаўленых Ларысай Пампееўнай, і я магу засведчыць з уласнага вопыту, што гэта — выдатны рэжысёр. Ёй уласцівыя здольнасць запаліць артыстаў своеасаблівым адчуваннем стыхіі музычнага твора, педагогічны такт, здзіўляючая працаздольнасць. Памятаю, як мы, маладыя салісты, на пачатку 50-х гадоў маглі да паўночна рэпэціраваць з такім натхнёным рэжысёрам-настаўнікам, шукаючы праўды пачуцця, паглыбленыя ў творчую атмасферу, якую заўжды стварала — і стварае — вакол сябе Ларыса Александроўская.

Да яе звярталіся і звяртаюцца за парадамі артысты і кампазітары, рэжысёры і мастакі. Яна ўмеє быць уважлівым слухачом, калі выканаўца ўпершыню па клавіры новая опера. Яна можа адным словам-заўвагай падказаць спяваку вельмі неабходную і

«Чаму ж мне не пець...!» Ад лепшых канцэртных залаў Еўропы да непрыгасаванага для канцэртаў вясковага «чырволага кутка», ад франтавой зямлянкі да абсталяваных па апошняму слову тэхнікі студый гуказапісу. Радзіхвалі і грампласцінкі рознаслі і разносяць яе спеў, такі меладычны і празрысты, памнажаючы славу і самой песні, і спявачкі.

Не было перабольшаннем, калі захопленыя слухачы называлі Александроўскую «беларускім салаўём». І сапраўды, спявае яна ад сэрца. Натуральны інтанацыі, гарэзлівыя або лірычныя настроі, па-народнаму сакавітае слова, глыбокае задумшэнасць выканання — усё гэта можна лічыць узорным па дасканаласці і характаву.

Народная песня была дарачыцай актрысы і тады, калі Александроўская стварала оперныя вобразы. Напрыклад, паглыбляючыся ў характар Марысі («Міхася Падгорнага») Я. Цікоцкага, яна

скай вельмі дарагага песеннага стыля народа, і да гэтага багацця яна звяртаецца, каб «свежымі вачыма» чытаць музыку прафесійных кампазітараў.

Л. П. Александроўская вядомая і як актыўны грамадскі дзеяч. Народ не раз выбіраў яе ў вышэйшыя органы дзяржаўнай улады: Вярхоўны Савет СССР і Вярхоўны Савет БССР. Як дэпутат, яна дэталёва і пранікнёна ставіцца да кожнай справы, з якой да яе звяртаюцца выбаршчыкі. Нельга без хвалявання чытаць потым удзячныя пісьмы ад людзей, якім актрыса-дэпутат памогла ў складаным моманце жыцця, вырашыла спрэчнае пытанне.

Аўтарытэтны і важкі яе голас сярод змагароў за мір і дзеячы міжнароднага жаночага руху. Яна прадстаўляе рэспубліку, якая дае прыклад сацыяльнай справядлівасці, рэспубліку партызанскай славы, рэспубліку роўную сярод роўных у братнім Саюзе.

Мы, артысты, бывае, называ-

З ФОТАЛІТАПІСУ



Іх многа — здымкаў, зробленых прафесійнымі майстрамі фотамастацтва і аматарамі ва ўмовах адносна спэцыяльнай рэпетыцыйнай работы і ва ўмовах франтавога жыцця. Актрыса ў ролях. Пачынаючы ад Маргарыты і Кармэн, здаецца, не было такой опернай партыі, пра якую б мы не чыталі на старонках газет і часопісаў, у кнігах аб творчасці Ларысы Пампееўны. Здымкі каштоўныя не толькі тым, што адлюстравалі твар, сцэнічнае аблічча гераіні, настрой, хоць і гэта — таксама леталіс нашага музычна-тэатральнага мастацтва. Бо Л. Александроўская — першая актрыса прафесійнай опернай сцэны беларусаў. Першая і паводле храналогіі, і па непаўторнаму характаву таленту, і па маштабах зробленага гэтай выдатнай актрысай і рэжысёрам.

Незвычайны фатаграфіі з леталісу яе жыцця. Год 1917... Песня жыве ў сэрцы, яна просіцца да людзей, шчыра і мілагучна. А пакуль што на сукенцы яна, Ларыса, вышывае «цвяток радзімы вясёлка».

Перагарнуўшы дзесяткі старонак альбома, спыняемся на гэтым здымку. Год 1944... Мінск у руінах. Яшчэ прагорны ад попелу і ад бур'яну, што расце на вялізным абшары — ад сцен опернага амт па самы сённяшні цырк. А тут, у Доне афіцэраў — прэм'ера опернага спектакля на вызваленай ад фашыстаў зямлі — «Алеся» Я. Цікоцкага. І ў галоўнай партыі выступае любімая артыстка — Ларыса Александроўская. З залы палі выходзяць і тыя, у каго ёсць прадлісанне — на фронт, на Захад. Вайна яшчэ не скончана, і голас беларускай дзяўчыны Алеся кліча да перамогі!

Сцэнічны вобраз складаецца і з фантазіі артыста, і з яго асабістых перажыванняў. Алеся Л. Александроўскай уварала ў сябе і тое, што бачыла і перажыла, аб чым трывожылася сэрца антрысы на дарогах і скрыжаваннях вайны. Адзіна са здымкаў той пары — артыстычная бригада разам з воямі. Першы справа — народны артыст БССР І. Балодін, чацвёртая — балетмайстар Т. Узунава, у цэнтры — Л. Александроўская...

І МКЛІВА б'яжыць час. Няўжо семдзесят? А было гэта, здаецца, учора. Я вучыўся ў Мінскай гімназіі, выкладчыкам латыні ў нас быў Васіль Васільевіч Александроўскі.

Аднойчы мне давялося здаваць яму перазнаменуюку ў хаце. Я і мае аднакласнікі добра падрыхтаваліся за лета і прыйшлі да яго ў спелы воленскі сад пры доме, дзе віселі духмяныя яблыкі і грушы. Было рана, настаўнік, відаць, яшчэ адпачываў, і мы, чакаючы яго прыходу, вырашылі набіраць ападу. Але раптам пачулі вельмі мілагучны спеў, і неўзабаве да нас падыйшла маладая, высокая дзяўчына ў кветкавай сукенцы і падала кошык, напоўнены садавінай.

— Ешце, ешце, калі ласка, бярыце! — ветліва запрасіла яна. На яе прыгожым твары ясна святліліся вялікія шэра-блакітныя вочы і гарэла незвычайна чароўна ўсмешка, адкрываючы роўнядзь белых зубоў.

Падыйшоўшы, Васіль Васільевіч адправіў дзяўчыну, а нас запрасіў у альтанку. Пазней я даведаўся, што прыгожая пляюха — пляменніца нашага настаўніка — Ларыса Александроўская.

Па запрашэнні майго слабра — Міцкі Захара (мы з ім разам працавалі ў Першым дзяржаўным тэатры) я пайшоў паслухаць канцэрт у арганізаваным ім у Мінску першым аркестры народных інструментаў — з цымбал, лераў і жалеек. Захар быў добра вядомы мінчанам не толькі як бліскучы акцёр-номік, але і віртуоз-балалецнік.

Канцэрт адбыўся ў клубе Чырвонаармейскіх пяхотных курсаў імя М. І. Калініна ў памяшканні, дзе зараз знаходзіцца Сувароўскае вучылішча.

Аркестр, якім дырыжыраваў Дзмітрый Захар, быў добра зладжаны і меў поспех. Яму гучна апладзіравалі. Пасля канцэрта я падыйшоў да дырыжора і гарача павіншаваў яго. Захар быў вельмі ўзбуджаны ад поспеху і віншаванняў. Раптам бачу — да Захара ідзе стромкая, як маладая бярэзіна, прыкметная сваёй прыгожасцю дзяўчына, якую некалі мы бачылі ў садзе настаўніка.

І САМАДЫТНЫ

З ФОТАЛЕТАПІСУ

ваем Ларысу Пампееўну «акцёрскім старшынёй». З дня заснавання Беларускага тэатральнага аб'яднання Александроўскай — старшыня яго праўлення. Неспакойная пасада. Ды Ларыса Пампееўна — не з тых, хто шукае зацішныя куткі. Надзённыя пытанні творчага жыцця тэатральных калектываў рэспублікі і лёс аднаго актёра; клопат аб шэфскай сувязі майстроў мастацтва з працоўнымі калектывамі і ўвага да ветэрана сцэны — складаюць яе сённяшні рабочы дзень. Грамадскае ведае, што калі за справу ўзялася Ларыса Пампееўна Александроўскай, то можна быць упэўненым: на конт яе вынікаў. Яна падыходзіць да любога пытання з дзяржаўных пазіцый, па-гаспадарску. Ёй чужыя канцылярскія звычкі — «зайдзіце заўтра... памяркуем... узгаднім...» Чалавек чулы, далікатны, мудры, — яна ніколі не адступае ад прынцыповай лініі, як і належыць члену Камуністычнай партыі Саветаў Саюза.

Народная артыстка СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, Ларыса Пампееўна Александроўскай — прыклад самаахвярнага служэння Радзіме. Мастацкая творчасць для яе — сэнс і змест жыцця, прысвечанага народу.

...І ў сэрцах аматараў спеву, і ў гісторыі нашай культуры атрымалі сталую прапіску Маргарыта, Кармэн, Аляся, Аксіння, Графіня, Пяначка, Надзейка, Марыся і Марыя Грэгагоўч... чароўная Перапёлачка... Гэта ўсё яна — наша дарагая, заўжды юная і няўрымслівая Ларыса Пампееўна.

Тамара НИЖНИКАВА,
народная артыстка СССР.

Год 1942... Масква. Калі выдаецца вольная хвіліна паміж выступленнямі перад байцамі маршавых рот, у шпітальных і ў цэхах танкавых і авіяцыйных заводаў, сустрача з землякамі, Успаміны і навіны. Кандрат Крапіва і Міхась Лынькоў разам з антрысай...
А гэта — сённяшні час, Калі да нас прыязджаюць госці — яны госці БТА. Калі нашы артысты прадстаўляюць сучаснае мастацтва Саветскай Беларусі — іх кіравнік яна — Ларыса Пампееўна Александроўскай. На здымку — «Вітаем грузінскіх сяброў!»
Адна з першых ролей на прафесійнай сцэне — Маргарыта ў «Фаусце» Ш. Гуно.

Фота з архіва. Тэкст В. ШЫПЦЫ.



Яна, прыемна ўсміхаючыся сваёй чароўнай — усмешкай, падыходзіць да дырыжора і звонкім, мілагучным голасам усхвалявана скажана яму:

— Ваш аркестр мае будучыню!

Вось тут менавіта ад Захара я і даведаўся, што дзяўчына — Ларыса Александроўскай — артыстка музычнай ваеннай самадзейнасці і выступае ў трупце, якой кіруе рэжысёр Леў Літвінаў. Убачыўшы на афішы ля клуба, што ў ім паказваюць спектакль «Наталка-Палтаўка», я папрасіў Захара правесці мяне на гэты спектакль. У ім, у ролі Наталкі, выступала Ларыса Александроўскай, а Пятра выконваў Уладзімір Крыловіч, знаёмы мне па чыгуначным клубе імя У. І. Леніна, дзе я не-

бала маладых на той час Іосіфа Жыновіча і Станіслава Навіцкага яна аб'ездзіла з канцэртамі амаль паўсвета і ўсюды слявала з выключным поспехам.

На маіх вачах праходзіў творчы шлях выдатнай антрысай. Я быў замілаваны пачынаючы Таццянай у оперы «Югеній Анегін» пакутаваў над трагічным лёсам Яраслаўны ў «Князь Ігары», быў глыбока ўзрушаны драмай Аксінні ў «Ціхім Доне». Я даўно страціў інакш зачараванне лірычнай стыхія дзяўчыны, яе чарадзейнай усмешкай, я скіляў сваю галаву перад нямінным талентам вялікай артысткі.

Фашысты памкнуліся знішчыць нашы шчаслівыя радасці. Не выйшла! Які нельга запаліць песню, нельга знішчыць народ. У глыбокім тыле, у Сібіры, чулі мы стогн «Перапёлачка», планалі над вершамі Пяначка і Панчанкі аб злівачанай бірозе. І сэрцы нашы ў Сібіры чулі спеў Александроўскай, нападзіліся гневамі і верай у перамогу.

І вось у зруйнаваным вызваленным Мінску зноў адрылася заслона адноўленага тэатра. Загучала песня, партызанская песня Аляся. Разам з кампазітарам Югенам Ціцюцікам была створана опера-эпапея партызанскай вайны — «Дзяўчына з Палесся» ў актёрскай і рэжысёрскай інтэрпрэтацыі Ларысы Александроўскай.

Яшчэ не астывлі камні ад вогненнага пажарышча вайны, а ўжо Александроўскай і тэатральныя актывісты сілікаюць дзелючы тэатра на вялікі сход. Трэба аднацца, ствараць наша тэатральнае сёння і заўтра. Ствараецца Беларускае тэатральнае аб'яднанне. Дом рабобніцкага мастацтва на Ленінскім праспекце. Дом творчасці і адпачынку ў зялёным і сярэбрыста-азёрным Астрэйкім Гарадку, чатырохпавярховы вытворчы камбінат, які працуе на ўсё тэатральнае мастацтва рэспублікі.

Яшчэ не астывлі камні ад вогненнага пажарышча вайны, а ўжо Александроўскай і тэатральныя актывісты сілікаюць дзелючы тэатра на вялікі сход. Трэба аднацца, ствараць наша тэатральнае сёння і заўтра. Ствараецца Беларускае тэатральнае аб'яднанне. Дом рабобніцкага мастацтва на Ленінскім праспекце. Дом творчасці і адпачынку ў зялёным і сярэбрыста-азёрным Астрэйкім Гарадку, чатырохпавярховы вытворчы камбінат, які працуе на ўсё тэатральнае мастацтва рэспублікі.

Опернае мастацтва — найвышэйшая форма музычнага тэатра. Сінтэтычнае ў сваёй аснове, яно арганічна яднае ў сабе музыку і спеў, танец і драматычнае ўмельства. У Ларысы Александроўскай выдатна спалучаюцца ўсе гэтыя якасці ў самабытным іх праўленні. Яна — актывістка, выдатная беларуская актывістка і спявачка. Яе народныя песні чулі не толькі ў сабе на радзіме, але і па ўсяму Саветскаму Саюзу і за яго межамі. Пад цым-

бала маладых на той час Іосіфа Жыновіча і Станіслава Навіцкага яна аб'ездзіла з канцэртамі амаль паўсвета і ўсюды слявала з выключным поспехам.

На маіх вачах праходзіў творчы шлях выдатнай антрысай. Я быў замілаваны пачынаючы Таццянай у оперы «Югеній Анегін» пакутаваў над трагічным лёсам Яраслаўны ў «Князь Ігары», быў глыбока ўзрушаны драмай Аксінні ў «Ціхім Доне». Я даўно страціў інакш зачараванне лірычнай стыхія дзяўчыны, яе чарадзейнай усмешкай, я скіляў сваю галаву перад нямінным талентам вялікай артысткі.

Фашысты памкнуліся знішчыць нашы шчаслівыя радасці. Не выйшла! Які нельга запаліць песню, нельга знішчыць народ. У глыбокім тыле, у Сібіры, чулі мы стогн «Перапёлачка», планалі над вершамі Пяначка і Панчанкі аб злівачанай бірозе. І сэрцы нашы ў Сібіры чулі спеў Александроўскай, нападзіліся гневамі і верай у перамогу.

І вось у зруйнаваным вызваленным Мінску зноў адрылася заслона адноўленага тэатра. Загучала песня, партызанская песня Аляся. Разам з кампазітарам Югенам Ціцюцікам была створана опера-эпапея партызанскай вайны — «Дзяўчына з Палесся» ў актёрскай і рэжысёрскай інтэрпрэтацыі Ларысы Александроўскай.

Яшчэ не астывлі камні ад вогненнага пажарышча вайны, а ўжо Александроўскай і тэатральныя актывісты сілікаюць дзелючы тэатра на вялікі сход. Трэба аднацца, ствараць наша тэатральнае сёння і заўтра. Ствараецца Беларускае тэатральнае аб'яднанне. Дом рабобніцкага мастацтва на Ленінскім праспекце. Дом творчасці і адпачынку ў зялёным і сярэбрыста-азёрным Астрэйкім Гарадку, чатырохпавярховы вытворчы камбінат, які працуе на ўсё тэатральнае мастацтва рэспублікі.

Юген РАМАНОВІЧ,
заслужаны артыст БССР.

ГАНАРЫМСЯ!

Калі хочаш пацешыць прадстаўніка другой рэспублікі лепшай беларускай песняй, то абавязкова паставіш пласцінку з песняй у выкананні Ларысы Пампееўны Александроўскай. Бо ведаеш, перакананы, што кожнае сэрца адгукнецца на яе.

Пласцінкі... Гэта дзякуючы ім можна пачуць голас, які гучаў некалі ў Беларускай оперным, на сценах многіх і многіх гарадоў краіны, а таксама на імправізаваных сценах у вайсковых адрывах, гучаў для тых, хто адразу насяля канцэрта шпоу ў бой...

Менавіта пра гэта раскажваў мне ветэран Вялікай Айчыннай...

Мне, прадстаўніку малодшага пакалення, не пацэсціла слухаць і глядзець Ларысу Александроўскую ў ролі Кармэн, якой яна з такім бліскучым поспехам дэбютавала больш за сорак гадоў назад. Пра творчы шлях актывісты я ведаю толькі па кнігах і газетных артыкулах. Ведаю, што «зорка» беларускага тэатра оперы і балета не адно дзесяцігоддзе хвалявала прыхільнікаў музычнага мастацтва. У той час, мне здаецца, спектаклі «Югеній Анегін», «Пікавая дама», «Князь Ігар», «Ціхі Дон», «Кветка шчасця», «Міхась Падгорны» і іншыя немагчыма было ўявіць без Ларысы Александроўскай.

Сёння, слухаючы запісы на тых жа пласцінках і па радыё, захоплена глыбінней яе рэдкага таленту, непаўтор-

нага голасу. Якія рознапланаваныя вобразы стварыла яна! Графіня і простая сялянка Аксіння, княгіня Яраслаўна і зноў жа вясковая дзяўчына Аляся... Оперныя партыі і беларускія народныя песні. Зайздросціць кожнаму, хто прысутнічаў на яе спектаклях і канцэртах, хто слухаў «жывы» голас слаўтай спявачкі.

Мне толькі аднойчы давялося быць на вечары ў Доме мастацтваў, які вяла Ларыса Пампееўна. Кароткая, але сакнавітая, з гумарам, змястоўная прамова з першых хвілін прыкоўвае ўвагу кожнага. Сядзіш і думаеш, спрабуеш аднавіць у памяці насычаны творчы подыхам гады вядомага ў краіне чалавека. І цяпер у яе шмат энергіі, багдзёрнасці, мноства грамадскіх абавязкаў.

У нашым Заводскім раёне Ларысу Пампееўну ведаюць як грамадскага дзеяча — старшыню Беларускага тэатральнага аб'яднання. А яе вучні — артысты тэатра оперы і балета — прыязджаюць у рабочыя калектывы са сваімі спектаклямі і канцэртамі, або, наадварот, запрашаюць нас да сябе, у тэатр.

Глядзіш на ўсё гэта і думаеш: жывуць добрыя традыцыі, адной з заснавальніц якіх з'яўляецца Л. П. Александроўскай. Яе талентам, самаадданым служэннем справе мастацтва ганарыцца народ.

В. КРЫВІЦА,
слесар Мінскага рамонтнага трамвайна-тралейбуснага завода.

ЯЕ УСМЕШКА

ІМПРЭСІЯ

калі іграў у струнным аркестры на мандаліне.

Я глядзеў спектаклі і быў зачараваны Наталкай. Яна спявала проста, але захопліваюча. Ары ўкраінскай дзяўчыны, закаханай у Пятра, гучалі нахнёна, з лірычнай цеплынёй і сардэчнасцю.

І вось «Кармэн» у будынку цяперашняга тэатра імя Янкі Купалы (1933 г.); Адкрываецца першы дзяржаўны тэатр оперы і балета Саветскай Беларусі. Вясна на вуліцах адноўленага Мінска, вясна на сцэне — свеціць пялючае іспанскае сонца, у яго гарачых промнях чарнавалосая смуглянка — Кармэн. У яе вуснах заціснутая зубамі чырвоная рука. Кармэн лёгкая хадю ідзе паўз сцэну сярод гаманік работніц тытунай фабрыкі. Заварожаным позіракам глядзіць на маладога афіцэра Хазэ.

«У любі, як у птушкі крылы...» — гучыць задзірыста і прыветна.

Гледачы бурна апладуруюць спектаклю, актывісты, вітаюць усіх удзельнікаў, ствараюць опернага тэатра.

НА ВЫСТАУЦЫ «БЕЛАРУСЬ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ»

У ЗАЛАХ мінскага Палаца мастацтваў, дзе адкрыта выстаўка «Беларусь сацыялістычная», з раніцы поўна наведвальнікаў. Па аднаму, групамі людзі прыходзяць паглядзець на новыя карціны беларускіх мастакоў. Прыходзяць сапраўдныя аматары мастацтва і проста цікаўныя. Адно моўчкі разглядаюць карціны і моўчкі панідаюць залы. Але калі вы пытаецеся, што ім спадабалася, яны ахвотна дзеляцца сваімі ўражаннямі, а некаторыя нават «адважваюцца» занаваць свае думкі ў кнізе водгукаў.

Пагартушы старонкі гэтай кнігі, чытаем: «Мы двойчы наведалі выстаўку. Вельмі спадабаліся карціны, у якіх адлюстраваны жыццё і праца людзей нашага краю». (Студэнты Мінскага політэхнікума).

У гэтай мікрарэцэнзіі вельмі дакладна вызначана адметная рыса выстаўкі — сучаснае гучанне большасці твораў. Да гэтай выстаўкі можна было б паставіць эпіграф: «Сённяшні дзень — вачыма мастакоў». Ён, гэты сённяшні дзень, — у палотнах М. Данцыга, Г. Вашчанкі, У. Стальмашонка, Б. Няпомняшчага, А. Заборава і ў работах маладых, імёны якіх так шырока прадстаўлены на гэты раз.

Бадай што ўпершыню ў рэспубліцы наладжана выстаўка, дзе прадстаўлена такая вялікая колькасць работ на сучасныя тэмы. А сучаснасць, сучаснік заўсёды блізка глядачам і ў кіно, і ў тэатры, і ў выяўленчым мастацтве.

«Мы ганарымся нашымі прафесійнымі майстрамі мастацтва. Дзякуй ім за іх натхнёную працу». (Работнікі дашкольных устаноў з Салігорска). Такі яшчэ адзін запіс. Жанчыны-выхавальніцы спецыяльна наведалі выстаўку і засталіся задаволены. Трэба думаць, што мастацтва, якое напоўніла іх пачуццямі гонару, пакіне след і прынясе свой плён у эстэтыч-

ным выхаванні маленькіх салігорцаў. Эканаміст з Мінска запісаў: «Вельмі запомнілася «Спадчына» М. Данцыга і «Шчаслівай дарогі, чалавек» І. Давідовіча. У іх — само жыццё». Абедзве гэтыя работы ўпамінаюцца ў кнізе не раз. І гэта толькі падкрэслівае, што абодва творы знаходзяць эмацыянальны водгук у сэрцах глядачоў.

Работы гэтыя розныя і па манеры, і па выяўленчых сродках, і па тэматыцы. Але ж у іх, як піша наведвальнік, само жыццё. Абедзве яны напоўнены чалавечымі пачуццямі, блізкамі і зразумелымі кожнаму. Безумоўна, крытык знайшоў бы розныя эпітэты для апісання гэтых дзвюх карцін. Але ж глядач «ухвапіў» галоўнае: наколькі пераканаўча перадалі абодва мастакі падзеі рэальнага жыцця.

Блізкі нашаму сучасніку і ўчарашні дзень, які наблізіў дзень сённяшні. Блізкая наша спадчына. Імяна таму без прыгожых слоў ля карціны М. Савіцкага «Поле» глядач вымаўляе: «Во, гэта здаралі!».

Ён не гаворыць ні пра коле-

ПЕРШЫЯ ВОДГУКІ

равую гаму, ні пра кампазіцыю. Але напружанасць апошняй стычкі з ворагам, стычкі на сваёй зямлі, за сваё поле перадаецца і глядачу. Таму, відаць, абодва «полі» — І Данцыга, і Савіцкага — збіраюць ля сябе натоўп.

Інжынера з Мінска зацінавіла карціна Х. Ліўшыца «І Усерасійскі з'езд Саветаў». Ён адзначае кампазіцыю твора, асобныя вобразы, якія удаліся аўтару.

Людна ў зале, дзе прадстаўлена графіна. Тут шмат твораў, якія хочацца разглядаць больш уважліва, больш пільна. Гледача прыцягваюць лісты Г. Па-



У. СТАЛЬМАШОНАК. Фізікі.

плаўскага, Г. Скрыпнічэнкі, А. Лось, А. Паслядовіч, В. Пашчасцева, С. Геруса і інш. Шмат удзячных слоў сказана ў адрас работ Ю. Любімава і А. Зіменні — за цікавую чананку і кераміку.

Студэнтам БДУ спадабалася работа М. Шырбата «Пластыка», а будучыя інжынеры з Беларускага політэхнічнага інстытута зачараваны нацюрмортамі В. Жоўтан.

«Спадабаліся работы І. Стасевіча, Асабліва — ленинградскія пейзажы», — заўважаюць наведвальнікі.

Вось група жанчын доўга стаіць перад карцінай Л. Дударэні «Дзядзька Антось і цётка Анэта». Уважліва вывучаецца кожная дэталі. Асабліва падабаецца ім, з якой павагай вылісаны рукі. Гім працоўным рукам — так назвалі глядачы гэту работу.

Выстаўка адкрылася нядаўна. У кнізе зроблены першыя запісы. Можна спадзявацца, што шмат якім аўтарам будуць выказаны заўвагі. Праўда, здарэцца, што глядач хваліць не самыя значныя па мастацкіх якасцях творы. Часам ён прыпісвае карціне тое, што хацеў бы на ёй убачыць, альбо катэгарычна адваргае яе толькі таму, што яна не адпавядае яго асабістайму жыццёваму вопыту.

Не кожны ж глядач можа сапернічаць з кваліфікаваным крытыкам, не ўсе глядачы аднолькава падрыхтаваны і не кожнаму дадзена «правільна» ацаніць твор мастацтва. Але ж глядач — гэта ў пэўным разуменні барометр, па якім можна звяртаць ступень эмацыянальнага ўздзеяння твора.

Ён, глядач, — тое звычайна ў ланцужку: мастак — твор — глядач, без якога ланцужок не замыкаецца. І так званая зваротная сувязь не існуе. А цяжка ўявіць сабе мастака, які б працаваў над творами без унутранага дыялогу з будучым глядачом, якому ён адрасуе гэты твор.

Апошнім часам усё часцей вядзецца вывучэнне інтарэсаў кінагледачоў, праходзяць абмеркаванні новых тэатральных спектакляў, але ніхто пакуль што не абагульняе, не даследуе мернаванні наведвальніка выстаўкі. Рэдка яшчэ мастак, які вынес сваю работу на ўсёнародны агляд, чуе голас свайго першага апанента.

Таму вялікую карысць аказалі б публічныя абмеркаванні экспазіцый з удзелам глядачоў.

Варта было б работнікам Палаца мастацтваў і Саюза мастакоў Беларусі наладжваць сустрачкі глядачоў з мастацтвазнаўцамі і абмяркоўваць выстаўкі. Гэта б прынесла карысць і адным і другім.

Такія абмеркаванні было б цікава вынесці на старонкі газет і на тэлеэкран.

Р. ДЗМІТРЫЕВА.



Л. ГУМІЛЕУСКІ. Крылатая.



Н. ШЧАСНАЯ. Партрэт У. Дубоўкі.

ПАДАРОЖЖА Ў С В Е Т ПРЫГОЖАГА

Незвычайна выглядаў у гэты дзень мінскі Палац мастацтваў. Яго залы запоўнілі юнакі і дзяўчаты чатырох кантынентаў нашай планеты, а экскурсаводаў замянілі мастакі.

Затаішы дыханне, слухаюць расказ беларускага мастака А. Малішэўскага пасланцы геральднага В'етнама і далёкага Перу, вострава Свабоды Куба і Афганістана, Бангладэш і Нідерланды...

Увагу в'етнамскіх студэнтаў прыцягнула палатно народнага мастака БССР М. Савіцкага «Поле», а юнакоў з Бангладэш зацікавіла работа В. Уродніча «Дарогамі перамогі». Пасланцы Эквадора спынілі сваю ўвагу на работах Д. Алеініка «Зіма» і «Пара сенакосная». У кожнага з іх свае пытанні. Адных цікавіць змест другіх — манера пісьма, трэціх — планы мастака. На пытанні замежных юнакоў і дзяўчат дае поўныя і грунтоўныя адказы Альгерд Адамовіч.

А побач — проста ля сваіх работ у экспазіцыі — вялі гуртку з прадстаўнікамі розных краін беларускія мастакі Ю. Зайцаў, М. Рыжыкаў, П. Масленікаў...

Асабліва вялікае ўражанне на пасланцоў розных кантынентаў зрабілі палотны лаўрэата Дзяржаўнай прэміі ССРС М. Савіцкага «Поле» і эпічныя палотны народнага мастака БССР В. Цвірко, заслужаных дзеячоў мастацтваў Беларусі А. Шыбнёва «З Ленінвым» і М. Данцыга «Спадчына».

Многія замежныя юнакі і дзяўчаты захапляліся майстэрствам скульптара К. Сароні, так аператыўна стварыўшага цікавы партрэт М. П. Клімук — маці камандзіра касмічнага карабля «Саюз-13». А ля карціны «Фізікі» У. Стальмашонка не раз узніклі гарачыя спрэчкі. І не выпадкова: сярод наведвальнікаў выстаўкі нямала было будучых фізікаў.

Выстаўку жывалісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, якая адкрылася ў мінскім Палацы мастацтваў, толькі за два дні наведала каля двухсот замежных студэнтаў, што навучаюцца ў Маскве і Кіеве, Кішынёве і Адэсе, Астрахані і Краснадары...

Яны прыехалі ў наш горад, каб у час зімовых канікул пазнаёміцца з беларускай сталіцай, з гісторыяй нашага народа, дасягненнямі рэспублікі ў галіне эканомікі, навукі і культуры. Замежныя студэнты з цікавасцю аглядалі выдатнасці горада, наведалі мемарыяльны комплекс «Хатынь», пабывалі на ВДНГ БССР, гадзінікавым і заводзе аўтаматычных ліній, у Акадэміі навук БССР і музеях горада.

Незабыўнае ўражанне на будучых фізікаў і аграномаў, урачоў і матэматыкаў, хімікаў і юрыстаў зрабіла сустрэча з беларускім мастацтвам.

А. ЮЗЭФОВІЧ, адназны сакратар Мінскага гарадскога савета па справах замежных навучэнцаў.

ГОМЕЛЬСКИ мастак Дзмітрый Іванавіч Алейнік у 1962 годзе напісаў пейзаж «Акно ў восень». Гарыць золатам, палыхае барвай лістова, яркім святлом зашты ўвесь краявід. А расчыненае акно, праз якое жывапісец любіцца наваколлем, — нібы акно ў вялікі свет прыроды, у само жыццё, якое пазнае і адлюстроўвае мастак.

Мы не выпадкова пачалі размову аб творчасці Д. Алейніка менавіта з гэтага пейзажа. Ён у многім вызначае ўзнёслы, алтымстычны настрой яго твораў.

Часопіс «Дружба народаў» (№ 5, 1968 г.) пісаў, што работам Д. Алейніка ўласціва пачуццё вострага ўспрымання прыгажосці зямлі, што мастаку дарагія і блізкія фарбы вялікай нашай краіны. Гэта так. Што б ні пісаў жывапісец — ваколіцы Гомеля, краявіды Палесся, Карэліі, Поўначы — ва ўсім выступае ясны яго светапогляд: прырода і чалавек неаддзельны ад аднаго, вобразы іх велічныя і прыгожыя.

Вытокі творчасці Д. Алейніка, як і многіх іншых мастакоў, ідуць з дзяцінства. Ён шмат малюваў, асабліва любіў лес. Таму так часта ў пейзажах гэтага жывапісца бачыш сасновыя бары, бярозавыя гаі, а яшчэ сады.

— Прырода для мяне з'яўляецца першай школай майстэрства, — расказвае цяпер Дзмітрый Іванавіч. — Другая ж пачалася ў Мінскім мастацкім вучылішчы і Беларускам тэатральна-мастацкім інстытуце. М. Беляніцкі, П. Крахалёў, В. Цвірко і іншыя

педагогі вучылі мяне сур'ёзна ставіцца да натуры, адчуваць тонкую гармонію фарбаў.

Пейзаж «Зімовы вечар». У ім перададзены звычайны гарадскі краявід: змяркаецца, у цішыні стаяць дрэвы, за гарызонт садзіцца сонца. Але колькі непасрэднасці, шчырасці ў гэтым матыве! Вобразны лад твора, асноўная блакітна-бэзавая колеравая гама прымушаюць любавач-

высокага неба, лёгкім пошуме маладой лістоты, шырокім разліве Сожа, яркіх праменняў сонца, шумным гомане птушак. Мастак перадаў вялікую змену, што адбываецца ў прыродзе. Гэтая змена, радасны настрой у вялікай меры дасягнуты мажорнай колеравай гамай.

Вось гэтая прыўзнятая, узнёсласць, лірыка-эпічнасць вызначае пейзажы, створаныя Д. Алейнікам пасля па-

ца стрыманымі па колеравай гаме, усё з большым абагульненнем, у іх выступае філасофскі падтэкст аб велічнасці і неўміручасці прыроды. Калі раней жывапісец быў больш адкрыты («Порт. Вясна», «Бабіна лета», «Квітнеюць сады»), то цяпер ён больш тонкі, згарманізаваны («Лясное возера», «Белыя коні», «Вясенні матыў», «Восень у лесе»). Больш настрою і ў апошніх творах,



Д. І. АЛЕЙНИК

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЕТА

АДЧУВАННЕ РАДАСЦІ

ца прыродай, прыгажосцю нашай зямлі.

Развідцё пейзажа ў творчасці мастака ідзе па лініі паглыблення зместу, пераходу ад камерна-лірычнага («Акно ў восень») да лірыка-эпічнага («Порт. Вясна», «Від на Ладагу з Вааламскага манастыра» і інш.).

Ужо ў «Зімовым вечары» і асабліва ў наступных палотнах аўтар выкарыстоўвае такі мастацкі прыём, які ў далейшым для яго работ будзе асноўным, тыповым: ён «барэ» натуре з верхняй кропкі. Пейзаж, яго панарамна становяцца велічнымі, маляўнічымі.

У «Порце. Вясне» вясна адчуваецца ва ўсім: у блакіце

ездкі ў Карэлію і на Поўнач у 1965 годзе: «Від на Ладагу з Вааламскага манастыра», «Над возерам», «Апошнія праменні», «Скала», «Вечар».

Але больш за ўсё танярысы знайшлі сваё ўвасабленне ў двух пейзажах на нацыянальную тэматыку: «Бабіна лета» і «Квітнеюць сады».

Глядзіш на «Бабіна лета», і такое пачуццё, што ты апынуўся ў самым центры вясёлага карагоду: звонімі фарбамі пераліваецца адзенне жанчын, дзяўчат, залацістымі ўзорамі свецяцца бярозы, медным колерам гараць калены — бабіна лета ўрачыста плыве па зямлі.

Разрадуцкі пейзаж «Квітнеюць сады» былі змешчаны ў многіх выданнях. Шматплавны краявід, пералівы белых і чырвоных фарбаў у гэтым творы ствараюць узнёслы вобраз роднай прыроды.

— Пейзаж «Квітнеюць сады», — дзеліцца думкамі жывапісец, — я пісаў пад Гомелем, дзе шмат цудоўных мясцін. Наогул, уся наша Беларусь непаўторная па сваёй прыгажосці. Асабліва востра гэта я адчуў пасля падарожжаў па Карэліі і Поўначы. Родныя мясціны вабяць сваёй пяшчотнасцю, яны самі па сабе — задзішчанае песня.

У самым канцы 60-х — пачатку 70-х гадоў пейзажы Д. Алейніка набываюць новую вартасць. Яны становяцца

якія наводзяць на глыбокі роздум.

У галіне пейзажнага жанру Д. Алейнік працуе шмат, натхнёна. Але ў яго творчасці нельга абмысці жанравую карціну «Вечная памяць», якая экспанавалася на шматлікіх выстаўках.

...Бераг ракі, шырокая роўнядзь. Вечарам, у час залаціста-барвовага заходу асабліва велічна ўзвышаецца тут прэстыг абеліск. Ён — святыня народная. Да яго падножка касцы кладуць звычайныя палывыя і лугавыя кветкі: рамонкі, люцікі.

Ніхто не забыты, нішто не забыта — такая асноўная ідэйна-тэматычная накіраванасць карціны. І раскрыццё яе падпарадкаваны сродкі мастацкага адлюстравання. На фоне неба выразна вылучаюцца фігуры пяці калгаснікаў. Кампазіцыйным центрам карціны з'яўляюцца два персанажы: чалавек з кветкамі ў руках, які схіліўся над мармуровай плітой, і дзяўчына, што стаіць у жалобным маўчанні. Яны — прадстаўнікі двух розных такаленняў: старэйшага, што кавала перамогу на франтах вайны, і сучаснай моладзі.

Іх постаці, напісаныя ў бела-серабрыстых тонах, шырокімі дынамічнымі мазкамі — вельмі выразныя. Гэта прымушае глядача звярнуць увагу на цэнтральныя персанажы ў першую чаргу. Затым позірк пераносіцца да наступнай групы касцоў, на тварах якіх, як на тварах асноўных герояў, мы бачым не-

толькі смутак па загінуўшых, але і цвёрдасць волі, духу людзей сённяшняга дня.

Як і ў рабоце над пейзажамі, Д. Алейнік вёў нястомны пошук выяўленчых сродкаў пры рабоце над карцінай. Як лепш расказаць пра тое, што хвалюе цябе і людзей? З'яўляліся ўсё новыя варыянты твора: ля помніка — святочная ўрачыстасць, ля помніка — ганаровая варта, ля помніка — іграе аркестр... І кожны раз: «Не, не тое»...

Мастак пасля доўгіх пошукаў вырашыў: пісаць менавіта прастору. Вось што ён гаворыць:

— Быў я на эцюдах. Аднойчы перада мной адкрыўся надзвычай жыццёвы малянак: простыя людзі ў будзённай абстаноўцы аддавалі пашану загінуўшым героям. А навокал квітнеў луг, бурліла жыццё.

Вось гэтае адчуванне радасці праходзіць праз усю творчасць мастака. Вось чаму ён не карыстаецца глухімі фарбамі! Вось чаму такія алтымстычныя ўсё яго палотны, у тым ліку самае апошняе — «Касьба». Адна за адной ідуць касілі па лузе. Угадваюцца абрысы людзей. Чалавек і прырода... Гэта — вечнасць жыцця, у якое ўдлюбены Дзмітрый Іванавіч Алейнік. З твораў яго знаёмы глядачы Гомеля, Мінска, Масквы, замежных краін.

А. ШНЫПАРКОВ.



Д. АЛЕЙНИК, Вечная память.

ДЕСЯТКІ краін свету сёння набываюць самабытныя вырабы-сувеніры Жлобінскай фабрыкі мастацкай інкрустацыі. Чым характэрны яе вырабы? Чаму на іх такі попыт? На гэтыя пытанні адказвае галоўны мастак фабрыкі Валянцін Котаў.

— Адметнасць нашых вырабаў тая, што мы не адыходзім ад народных матываў, фарбаў, каларыту ў сваім мастацтве. Па нашых вырабах можна меркаваць аб мастацкіх асаблівасцях, аб звычках і традыцыях народа.

Вялікім попытам карыстаецца сувенір звычайнага палескага куфра. Вядома, што ў гісторыі народа куфры адыгрываў немалаважнае значэнне. Без такой рэчы амаль нельга было выдаваць замуж дзяўчыну, па яго важкасці вызначалася багацце маладой. Гэтая рэч у хаце была некаштат сённяшняга гарнітура. І беларускі куфры, як сувенір, застаецца такім жа характэрным, як сувенір рускага самавара.

Зразумела, што мастацкія вырабы на фабрыцы не з'яўляюцца імітацыяй старых рэчаў. Там вельмі добра спалучаецца

ТВОРЧАСЦЬ ЖЛОБІНСКІХ УМЕЛЬЦАЎ

прафесійнае мастацтва з народным умельствам.

З 1955 года на фабрыцы працуе Міхаіл Васільевіч Дзегцярэнка. Яго па праву можна лічыць заснавальнікам фабрыкі. Былы афіцэр Савецкай Арміі, потым настаўнік малавання ў школе, у вольны час ён рабіў з саломкі розныя лялькі, а потым ужыў і дрэва, вырабляў партсігары, шкатулкі. Яго заўважылі і прапанавалі стварыць малую арцель. І вось з арцелі вырасла фабрыка. Міхаіл Васільевіч — пенсіянер, але працягвае працаваць, ствараць усё новае і новае ўзоры. Так, нядаўна народны ўмелец распрацаваў афармленне сувеніра — куфра па матывах случкага поляса. Міністэрства мясцовай прамысловасці за гэты сувенір узнагародзіла яго другой прэміяй.

Цяпер на фабрыцы працуе звыш 400 чалавек. Большасць з іх — моладзь. Многа таленавітых юнакоў і дзяўчат, якія не проста выконваюць той або іншы працэс, а творча ўзбагачаюць мастацкія распрацоўкі афармлення вырабаў. Жлобін-

скія майстры разам з распрацоўкай матываў сённяшняга дня адраджаюць мінулае. Яны скарыстаюцца малюнкамі, якія некалі былі на ручніках, поцілках, сурэтках.

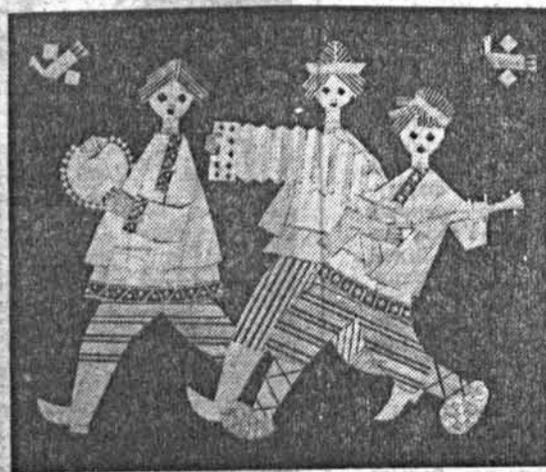
Фабрыка выпускае шкатулкі, на якіх у арнаментальным

афармленні — віды нашых гарадоў. Мастакі стварылі шэраг юбілейных сувеніраў. Сярод іх вырабы да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, да 50-годдзя Савецкай улады, да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы. Прыгожыя шка-

тулкі «Курган Славы», «Брэсцкая крэпасць». Больш дзесяці інкруставаных вырабаў створана на тэмы мемарыяльнага комплексу «Хатынь».

Цяпер калектыў фабрыкі рыхтуе сувеніры да 30-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў.

У. ФЕДАСЕНКА.



Пано «На гулянку».



Пано «Сустрэча».

ТРЫ ДНІ старажытны Магілёў прымаў кінааматараў Беларусі, дэлегацыі Масквы, Украіны і Літвы — сяброў па прызнанню і захваленню. 34 аматарскія кінастужкі спаборнічалі за тое, каб не толькі выявіць пераможцаў — уладальнікаў прызоў і граматаў, — але і прааналізаваць здобыткі, недахопы, вызначыць планы на будучае. Бо сапраўды, неабходнасць такая існуе: у рэспубліцы актыўна працуюць каля 1500 кінааматараў, аб'яднаных у 130 самадзейных студыях. Штодзённа людзі, улюбёныя ў кіно, бяруць у рукі камеры, каб занатаваць працоўныя будні народа, раскажаць пра герояў спаборніцтва, пазнаёміць з людзьмі навукі, культуры. Кіналетанцы ствараюць калектыўны партрэт нашага часу. Выходзяць, аматарства — не такі ўжо «малы кінематограф», як яго часта называюць. З пачатковых спроб фіксаваць на кінастужку падзеі сямейнага жыцця, прагульні, рыбалкі яно выраста сёння ў масавы, маштабны сродак прапаганды і выхавання працоўных. Таму размову пра гэта вядуць сёння на высокім узроўні і прафесіяналы.

Фільмы самадзейных студый знаходзяць глядачоў не толькі ў заводскіх клубах і палацах культуры, усё часцей яны выходзяць на шматтысячную аўдыторыю — гэтаму ў значнай ступені спрыяе тэлебачанне.

Сёлетні конкурс, які быў арганізаваны Беларускай рэспубліканскай саветам прафсаюзаў і Саюзам кінематографістаў БССР, праходзіў пад дэвізам «Табе, Радзіма, наша ўдарная праца». Афіцыйна фільмам давалася самая аб'ектыўная, без складаных на тое, што зроблены яны ў самадзейных студыях.

Лепшыя стужкі, створаныя ў трэцім, рашаючым годзе дзевятай пяцігодкі, адлюстроўваюць панараму працоўных спраў рэспублікі, паказваюць герояў сённяшняга дня. Героямі аматарскіх

фільмаў сталі прадзільшчыца В. Булава з Баранавіч, дэлегат XXIV з'езда КПСС, памочнік майстра М. Магохіна з Магілёўскага камбіната сінтэтычнага валакна імя У. І. Леніна, ініцыятар новага метаду абслугоўвання станкоў; настаўніцы С. Качук і К. Агурцова (Кашалёўская і Гродзенская школы).

Экран пазнаёміў з наватарамі Светлагорска, ударнікамі Мінскага аўтазавода, дбай-

рабочым месцы і лічыць, што партрэт наватара створаны, — было б памылкова. Некаторыя кінааматары зразумелі гэта і імкнуцца мадэрнізаваць не асобныя, выпадковыя кадры, а ствараць кінавообраз.

Прыгадаем фільм «Дыалектыка працы» студыі палаца культуры Полацкага нафтапрацоўчага завода. Работа мае пэўныя недахопы, аўтары не змаглі лака-

рава традыцыя — праводзіць творчыя семінары «на месцы». Кінааматар мог атрымаць кансультацыю, паслухаць змястоўную лекцыю па тэорыі кіно. На жаль, цяпер гэта не практыкуецца.

Між тым, пагаварыць на такіх сустрэчах ёсць аб чым. У першую чаргу аб літаратурным сцэнарыі — самай вострай для ўсіх самадзейных студый праблеме. Уся бяда ў тым, што сцэнарый нярэдка прымітыўны. Знятыя па іх фільмы перагружаны ілюстрацыйным тэкстам, які не заўсёды «кладзецца» на той ці іншы кадр, не раскрывае глыбіню падзей, а дае звычайную інфармацыю.

Самай пільнай увагі заслугоўвае аператарская работа, бо многія фільмы, прадстаўленыя на конкурсе больш гавораць, чым паказваюць. Іншыя кінааматары напішучы шматслоўны тэкст, а потым усімі наяўнымі кадрамі ілюструюць матэрыял. А гэта прыводзіць да таго, што твор губляе драматургію, стройнасць.

Наогул, цяжка прыгадаць усе пытанні, якія могуць узнікнуць на тых жа сустрэчах прафесіяналаў і аматараў.

І ўсё ж ёсць адна акалічнасць, што адрознівае метады творчасці аматараў ад прафесіяналаў. Гэта магчымасць працаваць над стужкай без абмежавання часу. Назіраць за будоўлямі, поспехамі навучэнцаў, пошукамі інжынераў, канструктараў — чым не высакоронная задача самадзейных кінематографістаў!

У работах аматараў вельмі асцярожна выказваюцца адносіны да складаных з'яў жыцця. У многіх з іх застаецца «за кадрам» аўтарскае «я». Ідзе нейкая агульная размова, быццам гэта экранізацыя пасярэдняга газетнага артыкула. А як бы хацелася за іх кадрамі адчуць хваляванне, неспакой стваральнікаў фільма!

Значнае месца ў гэтай сувязі належыць пытанню аб уплыве прафесійнага кіно на

аматарскае. І далей. Ці існуе гэндэжны механізма пераймання самадзейнымі кінематографістамі метадаў «вількага кіно»? Трэба сказаць, што такое сустракаецца ў многіх стужках. Скажам, выкарыстоўваюцца знаёмыя мелодыі або песні з мастацкіх фільмаў. Ніхто не быў супраць, каб гэткая запачытанасць дыктавалася творчай неабходнасцю, імкненнем эмацыянальна ўзбагаціць кінанарыв. Але ж такой патрэбы не было...

У свой час у дакументальным кіно меў шырокае распаўсюджанне метады здымкі «скрытай камерай». Як добра, што гэтае захваленне адыходзіць у мінулае... Аднак у аматарскіх фільмах наранейшаму ёй, «скрытай камеры», аддаецца перавага. Не, механічнае перайманне ніколі не спрыяе поспеху. Плён дае не механічнае вока, а позірк чалавека, яго жадае не ў пазначаным заўважыць важнае, істотнае.

У сваіх разважаннях мы свядома спыняемся на недахопах і нявырашаных праблемах, бо глыбока зацікаўлены ў тым, каб наша кінааматарства на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах развілася і шырылася, прынесіла людзям радасць і задавальненне, каб самадзейныя фільмы, таксама як прафесійныя, пакідалі ў сэрцы чалавека глыбокі след.

З кінааматарамі рэспублікі мы знаёмы не першы год. Таму добра ведаем, што гэта людзі сапраўды аддалі свайму мастацтву, людзі, якія гатовы ахвяраваць сваім вольным часам, адпачынкам дзеля адной мэты: раскажаць таварышам, землякам пра тое, што найбольш усхвалявала іх. Няхай жа кожная стужка майстроў самадзейнага кіно будзе яркай, хваляючай падзеяй, няхай прыносіць радасць людзям.

У. ЦЯСЛЮК,
заслужаны дзеяч
мастацтваў БССР,
Р. ЯСІНСКІ,
рэжысёр вытворча-творчага
аб'яднання «Летаніс»
студыі «Беларусьфільм».

ЧАЛАВЕК — БУЙНЫМ ПЛАНАМ

НАТАКІ З РЭСПУБЛІКАНСКАГА КОНКУРСУ
АМАТАРСКІХ ФІЛЬМАЎ

нымі хлебаробамі з вёскі Галышка. Значыць, не мінаюць аматары галоўнага, таго, што складае сутнасць усенароднай барацьбы за паспяховае выкананне рашэнняў XXIV з'езда КПСС.

Тэматычная накіраванасць самадзейных студый можа толькі парадваць. Наша агульная задача ў тым, каб кожная кінастужка была сапраўды маленькім творам мастацтва, каб глядачы не толькі пазнаёміліся з чалавекам, але і запамінілі яго, палюбілі. На жаль, нават у лепшых работах, паказаных на конкурсе, героі калгасных палёў, заводаў і фабрык, пра якіх расказвалі стужкі, нярэдка былі вельмі агульнымі, без чалавечай цеплыні і зычлівасці. Мы бачылі ткачыку ці токара за работай, чулі пра выкананне плана, даведваліся пра іх вучню, але так і не заўважылі, чым жа адметны той ці іншы герой.

У жыцці ён, магчыма, правафлангові вытворчасці, а на экране пра гэта сказана спрычана. Зняць чалавека на

нічна выказаць ідэю свайго задуму.

І ўсё-такі твор не пакідае абываковым, бо ў ім ёсць думка важная, глыбокая. Мастак — герой фільма — успрымаецца, як вобраз чалавека, якому неабходна штодня творча працаваць, творчасць прыносіць яму радасць. Варта падкрэсліць яшчэ і тое, што карціна вызначана добра аператарскай работай, мантажом, музыкой.

Рэспубліканскі конкурс паставіў шэраг важных і неадкладных пытанняў перад кінааматарствам. Гэта ў першую чаргу — павышэнне мастацкага ўзроўню, пошук новых надзённых тэм. Мы не збіраемся ў гэтых наватках даваць рэцэпты, як трэба рабіць фільмы. Мы падкрэсліваем, што самадзейным студыям неабходна сур'езная дапамога з боку прафесіяналаў, што ім належыць сустракацца з кінааматарамі часцей, а не ад конкурсу да конкурсу.

Калісьці была ў нас доб-

КАЛІ ВАЛЯНЦІНА ІВАНАЎНА ПУШОК

заканчала Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум, яна, вядома, не ведала, што праз нейкі час зноў будзе жыць у сваім раёне, у вёсцы Нова-Баршчоўка, што лёс звязка яе з жыццём і справамі калгаса імя Карла Маркса.

Яна ўзначаліла Новабаршчоўскую сельскую бібліятэку, у фондзе якой налічваецца несьць тысяч тамоў разнастайнай літаратуры. На кніжных паліцах акуратна расставлены творы класікаў марксізма-ленінізма, кнігі савецкіх пісьменнікаў, шматлікая літаратура па пытаннях сельскай гаспадаркі. У вёсцы Іванькаў гэтага ж сельсавета працуе філіял бібліятэкі.

Як і іншыя бібліятэкі Гомельшчыны, Новабаршчоўская сельская бібліятэка ўключылася ў агляд-конкурс пад дэвізам: «Усебаковаму разгортванню і асветленню сацыялістычнага спаборніцтва — нашы веды, умненне і вопыт».

Работнікі сельскага клуба разам з актывам бібліятэкі дапамаглі па-мастацку аформіць сацыялістычныя абавязальствы. Дзейнасць бібліятэкі накіравана на прапаганду перадавога вопыту, на паказ сацыялістычнага спаборніцтва паляводаў, жывёлаводаў, механізатараў. У бібліятэцы аформлен стэнд перадавікоў. На ім змяшчаны здымкі пераможцаў спаборніцтва.

Неабходна, каб вопыт перадавікоў пераймаў усё калгаснікі. Пра гэта не забываюць Валянціна Пушок і яе сяброўка, загадчыца сельскага клуба Тацыяна Асядач.

НА ВЕТРАЗЯХ ЧАСУ

Перад хлебаробамі часта выступаюць спецыялісты сельскай гаспадаркі, лепшыя жывёлаводы і паляводы. На «Календары працоўнай славы», які сістэматычна вядзецца ў сельскай бібліятэцы, можна ўбачыць імяны даярак калгаса Анганіны Сізынковай, Марыі Сычовай, Зінаіды Рамашкевіч. Цікава гаворка адбылася ў клубе, калі перад хлебаробамі калгаса выступіў галоўны аграном Дзмітрый Мацвейчыкаў. Ён раскажаў, як працавалі паляводы, каб павысіліся ўраджай, збожжавых і бульбы.

Прыемна зазначыць, што, як правіла, перадавікі сельскагаспадарчай вытворчасці найбольш актыўныя чытачы бібліятэкі. Цяляціца Клаўдзія Кулеш прачытала раман П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі», творы А. Кулакоўскага, В. Быкава, А. Шашкова, А. Савіцкага, брашуру Л. Ісачанкі «Цяляціца». Даярка Ганна Даніленка прачытала кнігі М. Гамолкі «Дзяўчына ішла па вайне», У. Федасеенкі «Віхры на скрыжаваннях». У яе фармуляры — брашура лепшай даяркі рэспублікі Героя Сацыялістычнай Працы Лідзіі Асіюк, розная іншая літаратура. Трактарыст Мікалай Сізынкоў любіць чытаць кнігі, у якіх апавядаецца пра гераізм савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. На яго стала побач з кнігай лаўрэата Ленінскай прэміі С. С. Смірнова «Брасцкая крэпасць» батыш і «Даведнік шафэра», і бра-

шуру «Вопыт работы трактарных бригад», і шэраг іншых выданняў.

У сённяшні бурны век развіцця тэхнікі, сельскай гаспадаркі работнікам бібліятэк неабходна сачыць не толькі за навінкамі палітычнай і мастацкай літаратуры. Трэба своечасова рэкамендаваць усё тое перадавое, новае, што прапагандуюць нашы вучоныя.

У Новабаршчоўскай бібліятэцы аформлены кніжныя

выстаўкі «Спаборніцтву — усенародны размах», «Перадавы вопыт — на палі і фермы», ёсць картатэка «Чарговыя задачы партыі ў галіне сельскай гаспадаркі». На вільным месцы — стэнд «Нашы дасягненні», «Баявыя лісткі», «маланкі» можна ўбачыць не толькі ў сельскай бібліятэцы, а і ў чырвоным кутку на ферме.

— Культработнікі частыя

госці на ферме, мы ахвотна сустракаем іх, — гаворыць цяляціца Клаўдзія Кулеш.

Загадчыца бібліятэкі афармляе чарговы, дваццаць трэці нумар «баявога лістка». У ім асветляецца праца трэцяй паляводчай бригады па нарыхтоўцы і вывазцы на палі арганічных угнаенняў.

Трэці год працуе ў бібліятэцы Валянціна Пушок. Працуе шчыра, самааддана. За гэта любяць і паважаюць яе калгаснікі.

М. ПЯТРОВІЧ.

Лоеўскі раён.



Цікавую праграму падрыхтавалі ўдзельнікі агітбрыгады Мінскага медыцынскага інстытута. Агітбрыгада жаданыя госці на заводах і прадпрыемствах Беларускай сталіцы.

На конкурсе аглядзе агітацыйна-мастацкіх бригад прафсаюзаў Міншчыны агітбрыгада медінстытута заняла першае месца.

Фота Ул. КРУКА.



3 году ў год павышшаецца выканаўчае майстэрства харавога калектыву Лідскай абутковай фабрыкі. На гэтым здымку вы бачыце выступленне вакальнай групы хору.

Фота А. СТАДУВА.

СТАРОНКІ МУЖНАСЦІ І СЛАВЫ

Кніжная выстаўка, што адкрылася ў бібліятэцы Барысаўскага завода пластмасавых вырабаў, прысвечана 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. На ёй шырока прадстаўлены мемуарная літаратура, творы беларускіх пісьмennisкаў, у якіх расказваецца аб гераічных днях, аб мужнасці і адвазе франтаві-

коў, партызан, падпольшчыкаў. Гэта кнігі Міхася Лынькова, Івана Шамякіна, Васіля Быкава, Івана Новікава, Героя Савецкага Саюза Рамана Мачульскага.

Выстаўка выклікае вялікую цікавасць. Па многіх творах бібліятэкар рыхтуе канферэнцыі чытачоў.

П. БАРОДКА.

МУЗЕЙ У ШКОЛЕ

У Мазыры, у сярэдняй школе № 10, адкрыўся музей баявой славы. Тут на шматлікіх стэндах размешчаны фотаздымкі, дакументы, малюнкi і іншыя экспанаты, якія расказваюць пра падзеі і гераізм савецкіх людзей у

гады Вялікай Айчыннай вайны. Асобны стэнд прысвечаны настаўнікам і выпускнікам школы, якія ўдзельнічалі ў баях за незалежнасць нашай Радзімы.

М. ГАТЮКІН.

ТВОРЧАЯ СУСТРЭЧА

У Гродзенскім гарадскім аддзеле мiлiцый адбылася сустрэча з творчым калектывам абласнога драматычнага тэатра. Госці расказалі аб рабоце над спектаклямі новага сезона, падзяліліся далейшымі планами, адказалі на шматлікія пытанні. Затым паказалі канцэрт, у якім

прынялі ўдзел загадчык музычнай часткі В. Бурскі, артысты Ю. Барысенак і У. Мышко.

Удзельнікам канцэрта ад імя работнікаў мiлiцый выказала шчырую падзяку Я. Мяскіна.

У. ДЗЭМІН.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«ГАНДАЛЬ КНИГАМИ — СПРАВА АДКАЗНАЯ»

Пад такім загалоўкам у снежні мінулага года ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» была надрукавана карэспандэнцыя нашага спецыяра М. Някая аб праблемах кніжнага гандлю ў Брэсцкім раёне.

У ёй былі прыведзены прыклады паспяховай работы некааторых кнігарняў, адзначаны недахопы асобных гандлёвых кропак, падказаны шляхі ліквідацыі гэтых недахопаў. Асабліва гэта датычылася работы кніжных магазінаў Пагосцкага сельпо.

Як паведаміў нам старшыня праўлення Брэсцкага райспажывсаюза К. Новель, карэспандэнцыя была абмеркавана на пасяджэнні праўлення Пагосцкага сельпо. Загадчыцы магазіна «Кнігі в. Пагосце Ганне Сушкевіч указана на яе дрэнныя адносіны да распаўсюджвання літаратуры і вынесена адміністрацыйнае спаганне.

З мэтай палепшэння гандлю кнігамі ў раёне вялікая ўвага звернута на працу кніганошчы. За гэтую важную справу ўзяліся многія камсамольцы і піянеры.

Дзякуючы больш актыўнай рабоце кніжных магазінаў у студзені план продажу літаратуры ў раёне быў выкананы на 113 працэнтаў.

З РОЗНЫХ КУТКОЎ РЭСПУБЛІКІ

КЛУБ НА КОЛАХ

Надзея Журава загадвае аўтаклубам Добрушскага раённага дома культуры. Добра працуе агітбрыгада, удзельнікі якой у песнях, у вершах услаўляюць перадавікоў сацыялістычнага спорніцтва калгасаў і саўгасаў раёна. Створан і дзейнічае клуб «Атэіст». Гутаркі на антырэлігійныя тэмы праводзіць лектар райкома

партыі П. Дзегцяроў. А пасля выступаюць самадзейныя артысты.

А. КУРЛОВІЧ.

«НА ЗЯМЛІ ДАВАТАРА»

Так назвалі свой першы фільм удзельнікі самадзейнай студыі пры Бежанковіцкім раённым доме культуры. Стужка расказвае аб пераёмнасці пакаленняў, аб тым, што гераі-

У СЕ ГЭТА ў жыцці Тамары Жэбінай пачалося неяк нечакана. Рыхтаваліся да святкавання 50-годдзя ўтварэння Саюза СССР. Работнікі Усцінавіцкага клуба Аня Ісачанка і Люба Казлова павялі гаворку аб тым, што трэба папоўніць хор. Жадаючых знайшлося многа. Запісалася і Тамара, даглядчыца цялят.

Прыехаў прадстаўнік з раённага аддзела культуры, пабыў на спеўках і сказаў:

— Хораша спяваеце, але пажадана, каб было больш свайго — з мясцовых песень.

— Ат, якія ў нас песні. — махнула рукою загадчыца клуба Аня Ісачанка. — Засмяюць нас з дзэравенскімі песнямі...

— Наадварот, паслухаюць з цікавасцю. Вось пабачыш, — стаяў на сваім прадстаўнік з раёна. — Галасы ў вас — дай божа!

Тамара, слухаючы тую размову, падумала: а што, калі склаці сваю, усцінавіцкую песню! Яна ж добра памятае, колькім з іх дала жыццё яе маці, першая плоха на ўсю ваколіцу.

Праз тыдзень Тамара прынесла на спеўку лісток з спявага школьнага спытка і, радасная, ззяючая, сказала:

— Паслухайце, бабаныкі. Я песню складала. Называецца — «Бярозка».

І пачала чытаць, хвалючыся:

Беланура і прыгожа, як дзяўчына,
На краі сцяжынікі палюва,
Расце белая бярозка,
Пывуць воблакі над ёй...

А потым напела і матуў. Усе ўважліва слухалі. Пасля ў адзін голас выгукнулі:

— Ну й Тамарка! Малайчына, Хораша!...

«Бярозка» паехала спачатку на раённую сцэну, затым у Магілёў, на абласны агляд талентаў. Варнулася дадому з дыпломам і прэміяй. Спявалі «Бярозку» і ва Усцінавічах, і ў цэнтры свайго саўгаса імя Калініна, у Сідараўцы. Усюды усцінавіцкі хор даярак прымалі на «біс».

Тамара, маладая жанчына, адчула сябе так, нібы яе падмаладзілі яшчэ гадоў на дзесяць. З'явілася невыказнае

пачуццё — жаданне перадаць людзям тое, чым поўнілася яе п'явучая душа. Яна пачала складаць вершы і песні. Чытала іх суседкам, жанчынам, з якімі шчыравала на ферме, завыхалася на лузе і ў полі.

...Спяшаецца летнім ранкам Тамара з цялятамі на пашу і не можа, каб не спыніцца — вакол такое хараство — рамонкі белай беллю расквітнелі на зялёным лузе. Здаецца, не рамонкі гэта, а нейкія дзівосныя зоркі рассыпаў нехта поўнай жменяй. Угледзіць дзе на ўзмежку сіні васілёк і, спыніўшыся, улюбёнымі вачыма дзівіцца на кветку п'явучую. І вобраз гэты не дае ёй спакою. Самі сабой

П Я Е

Тамара ЖЭБІНА...

кладуцца ў радні шчырыя і простыя словы:

Васілёк мой, васілёк,
Кветка п'явучая,
Твой танюцік сцебялёк
Донджын абмывае...

Увечары вяртаецца з поля ўвесь прапылены муж-трактарыст. Тамара нагрэе яму цёплай вады, на рукі паліе, ручнік падасць і раптам пахваліцца, што новы вершык складала.

— Хочаш, я пачытаю табе, Міша!

— Пачытай, Тамарка, — Міхась адсоўвае кубак цёплага сырадою.

У мяжкім сутонні нейкай асаблівай, невыказнай п'яшчотаю гучыць яе голас.

Песня для Тамары — радасць і натхненне. Сваёй любові да песні яна не саромецца — спявае і дома, і на лодках. Там, дзе Тамара Жэбіна, там і веселасць, і песня.

...За якую гадзіну на культ-аддзельскім аўтобусе прыехалі мы — работнікі раённай бібліятэкі Юлія Змітраўна і Ніна Іванаўна і я — ва Усціна-

вічы, да Тамары Жэбінай. Чаму іменна я выбраў Усцінавічы, самую далёкую брыгаду саўгаса? Гэта асабліва непакоіла загадчыцу раённай бібліятэкі Юлію Корчак. «Ёсць жа лепшыя клубы і бібліятэкі. Найначай — тут нейкая скарга», — гаварыў яе на сцярожаны позірк.

Ужо з гадзіну мы гасцюем у чыстай і ўтульнай хаце Тамары. Частуемся свежым, духмянымі яблыкамі, слухаем яе шчыры расказ пра жанчын-суседкаў, пра песні, якія спяваюць даяркі. Тамара шкадуе, што не прыедзе Міхась — увесь дзень будзе ў майстэрні — то паабедалі б разам. Потым па нашай просьбе чытае свае вершы, якія напісала ўлетку і ўвосень.

Я ўжо чытаў вершы Тамары, і тыя, што надрукаваны, і тыя, што ў рукапісах. Цяпер вольна адкрываў для сябе аўтара, чалавека, які не можа не пісаць пра тое, што хвалюе. Тамара піша не толькі аб роднай прыродзе і пра лясны Беларусі, што, здаецца, не шумяць, а спяваюць пра мужнасць... Яе хвалюць людзі, з якімі яна жыве, працуе, дыхае адным паветрам. Прысвяціла нават верш Соні Жэбінай. Яна жыве па-суседству, як і Тамара, любіць кампанію — шчырая песенніца. У Соні сям'ера дзяцей, адзін аднаго меншыя, але ўсе дагледжаныя, бо яна — спраўная гаспадыня і старанная працаўніца ў саўгасе.

Тамара чытае, а са сцяны, з партрэта, ласкава і цёпла пазірае Людміла Зыкіна, як бы падахвочвае яе, далёкую незнаёмку: «Смялей, Тамарка, смялей!...»

Мае спадарожніцы аж прыціхлі, сталіся. Цяплеюць вочы і ў Юліі Змітраўны і ў Ніны Іванаўны. А гаспадыня, расчуленая ўвагай, спявала нам і «Бярозку», і старую, матчыну яшчэ, песню «Расцілаецца стэп». Бібліятэкаркі аж дзівіліся, не верылі, што тут, у іхнім раёне, таленты такія ёсць. Юлія хітра заўсміхалася: «А я цяпер здагадалася, чаму вы нас прывезлі ва Усцінавічы...»

С. КУХАРАЎ.

Краснапольскі раён.

ХОЧАМ РАСКАЗАЦЬ

ВЕДАЙ СВОЙ КРАЙ

У Мінскім педагагічным інстытуде замежных моў паспяхова працуе клуб «Радзіма».

Ён узнік на факультэце іспанскай мовы тры гады назад. Савет клуба ўзначальвае дэкан факультэта кандыдат педагагічных навук Я. Маселька. Вялікая група студэнтаў-следапытаў да 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў складае атлас помнікаў загінуўшым у час вайны на тэрыторыі Міншчыны, апісвае месцы найбольш значных баёў.

Надаўна пры клубе створана група лектараў-экскурсаводаў, якая вывучае гісто-

рыка-рэвалюцыйныя месцы беларускай сталіцы, дзейнасць партыйнага і камсамольскага падполля ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Студэнткі Л. Пляханова і С. Карытская працуюць над тэмамі па залах Мастацкага музея ВССР і Літаратурнага музея Ігуба Коласа, І. Гарбатоўскага і Г. Сайкоўскага — па залах Літаратурнага музея Янікі Купалы, Эскурсіі ў Хатынь і на Курган Славы рыхтуюцца праводзіць С. Дашла і інш.

У. ГАЛАЙША,
старшы выкладчык Мінскага педагагічнага інстытута замежных моў.

ЯШЧЭ АДНО НАВАСЕЛЛЕ

У Мінскім мікрараёне Чыжоўка гасцінна адкрыліся дзверы новага кінатэатра. Гэта — дваццаць другі кінатэатр у Мінску. Шырока і прывольна раскінулася Чыжоўка. Тут сёння жывуць звыш 80 тысяч мінчан. Працуюць пяць сярэдніх школ, 12 дашкольных устаноў. І воль — яшчэ адно наваселле. У строй уступіў новы шырокафармацый кінатэатр, які жыхары назвалі «Дружба». Глядзельная зала разлічана больш чым на 700 месц. Прыгожае прасторнае фае.

Кінатэатр гэты — своеасаблівы камбінат культуры. На другім паверсе хутка пачне працаваць кафетэрыі. Будзе тут і танцавальная зала. Усё ў адным будынку. Зручна, прыгожа, утульна.

К. КАРОЛЬ.

ная традыцыі бацькоў жывуць сёння ў мірнай, стваральнай працы маладых будаўнікоў камунізма.

І. ЛАЗУКА.

ХТО НАПЕРАДЗЕ ІДЗЕ

Падведзены вынікі сацыялістычнага спорніцтва ва ўстановах культуры Слонімскага раёна за мінулы год. Пераможцам прызнаны Паўлаўскі сельскі дом культуры, у якім працуюць шэсць гурткоў маста-

кай самадзейнасці. Славіцца яго харавы калектыў, у якім занята 50 спевакоў. Лепшымі таксама прызнаны Шылавіцкі сельскі клуб і Міжэвіцкая сельская бібліятэка.

І. МІСКО.

ДАПАМАГАЮЦЬ ШЭФЫ

Загадчыцу бібліятэкі Магілёўскага дома культуры чыгуначнікаў Ніну Іванаўну Лабанаву ведаюць не толькі машыністы, стрэлачнікі, касіры, але

і рабочыя падпільнага саўгаса «Вейна». Тут яна дапамагла аформіць плакаты «Наш саўгас у дзевятай пяцігодцы» і «Гэта павінен ведаць кожны». Пры яе актыўным удзеле быў праведзены вечар на тэму: «Планы партыі — планы народа». Удзельнікі мастацкай самадзейнасці дома культуры часта выступаюць у саўгасе з канцэртамі.

Р. СЫРКІН.

СЫРЫ АСЕННІ туман павольна рассейваўся. Афанасій Васільевіч Жога, нахіліўшыся да акна, уважліва глядзеў на лётнае поле.

— А сноптыкі не памылліся,— сказаў ён, звяртаючыся да дыспетчара Гарбачова.

Той кінуў галавой:

— Выдатна, цяпер пачнём лятаць.

І хоць яго словы больш дагаворылі лётчыкаў, якія сталі побач і прыліва чакалі надвор'я, абодва яны — і кіраўнік палётаў А. В. Жога, і яго памочнік, дыспетчар Фёдар Аляксандравіч Гарбачоў — разумелі, што гэта будзе пачаткам і іх нялёгкай работы.

Праз некалькі мінут з узлётна-пасадчай паласы пачалі ўзнімацца самалёты.

У прасторах пятага акіяна за паветраным лайнерам надзейна сочаць з зямлі. «Арудаўцы» блакітных вышынь упэўнена паказваюць шлях магутным хуткакрылым машынам.

Цяжка пільоту, калі пачаюць цемру за акном разразаюць маланкі, калі наваліцца кідае самалёт з боку ў бок, нібы ён не шматтонны гмах, а лёгкі планер. І хаця машына вытрымае нагрузку, а аўтаматычны радыёкомпас і іншыя навігацыйныя прыборы не дадуць збіцца з дарогі, экіпажу цяжка. І як добра ў такім небе пачуць спакойны голас:

— Борт 65959. Вас бачу...

Лётчык ведае: зямля ўважліва сочыць за ім, зямля разумее, што яму нялёгка, зямля гатова прыйсці на дапамогу.

І наму, як не яму, Афанасію Васільевічу Жогу, не ведаць, як цяжка бывае там, у небе...

Нямала гадоў сплыло з таго часу, калі ён упершыню адчуў у сваіх руках цеплыню штурвала самалёта, адчуў хуткасць і вышыню. У трыцятых гады да закліку камсамола сто тысяч юнакоў краіны прыйшлі ў лётныя школы. Быў сярод іх і Афанасій. Пасля заканчэння Тамбоўскай лётнай школы ён працуе пільотам-інструктарам далёка на Поўначы. Тут яго і застае Айчынная вайна.

Разам з таварышамі Жога ніша адзін рапарт за другім з просьбаю накіраваць на фронт. Адказ на ўсе рапартаў аднолькавы: рыхтаваць для фронту лётныя кадры — гэта таксама важная баявая задача.

І толькі ў пачатку 1942 года Афанасій Жога разам з вучэбнай эскадрыллай накіраваецца на фронт. Улічваючы вялікі вопыт палётаў у начных умовах, яго прызначаюць у спецыяльную пачатковую эскадрыллу па абслугоўванню партызан.

Там пачаліся нялёгка і рызыкоўныя палёты. На цыхходным ПО-2 Афанасію Васільевічу даводзілася дастаўляць партызанам медыкаменты, зброю, боепрыпасы. Адтуль вывозіў параненых, пошту. Аб сабе лётчык расказвае скупа. Часцей пераводзіць размову на сваіх баявых сяброў.

— Вось я вам лепш раскажу пра лейтэнанта Мамкіна, — гаворыць Афанасій Васільевіч. — Геройскі быў хлопец. У ноч з 11 на 12 красавіка 1944 года яго самалёт Р-5 вяртаўся на базу з 13 пасажырамі і быў падбіты. Лётчык мог выратавацца, выскачыць з парашутам, але гэтага не зрабіў. Пасадзіў машыну поблізу возера Волна-

ра. Усе былі выратаваны... Мамкіна даставілі ў шпіталь, дзе 17 красавіка ён памёр ад ран. Гэта быў яго 71-ы баявы вылет. А тыя 13 пасажыраў былі дзеці...

Вывозіў дзяцей на Вялікую зямлю і А. Жога. Аднойчы пасажырамі яго самалёта былі хлопчыкі і дзяўчыны. Бацькоў іх расстралялі фашысты, а дзяцей выкарысталі як донараў. Пра гэта даведаліся партызаны і рашылі вырваць рабят з варожых лап. Яны выратавалі дзяцей, а вывезці на Вялікую зямлю ім дапамаглі лётчыкі.

СПРАВА,
ЯКОЙ ТЫ
СЛУЖЫШ

НІ ДНЯ БЕЗ НЕБА

Расказы пра смелыя палёты Афанасія Васільевіча і яго таварышаў у тыл ворага перадаваліся сярод партызан. Ды і ў авіяпалку як легенды. Цяпер, успамінаючы некаторыя з гэтых эпізодаў, Афанасій Васільевіч прыкметна хвалюецца. Не хочацца яму варушыць мінулае, якое, часам, моцным болям адгукаецца ў грудзях.

А раскажаць ёсць пра што. Неяк позна вечарам А. Жогу выклікалі ў штаб. Камандзір эскадрыллы, паказаўшы ледзь прыкметную кропку на карце Беларусі, сказаў:

— У гэты раён трэба вылецець зараз. Груз партызанам вельмі патрэбны, — намячаецца фашысцкая карная экспедыцыя.

— Будзе зроблена, — прывучна адрапартаваў лётчык.

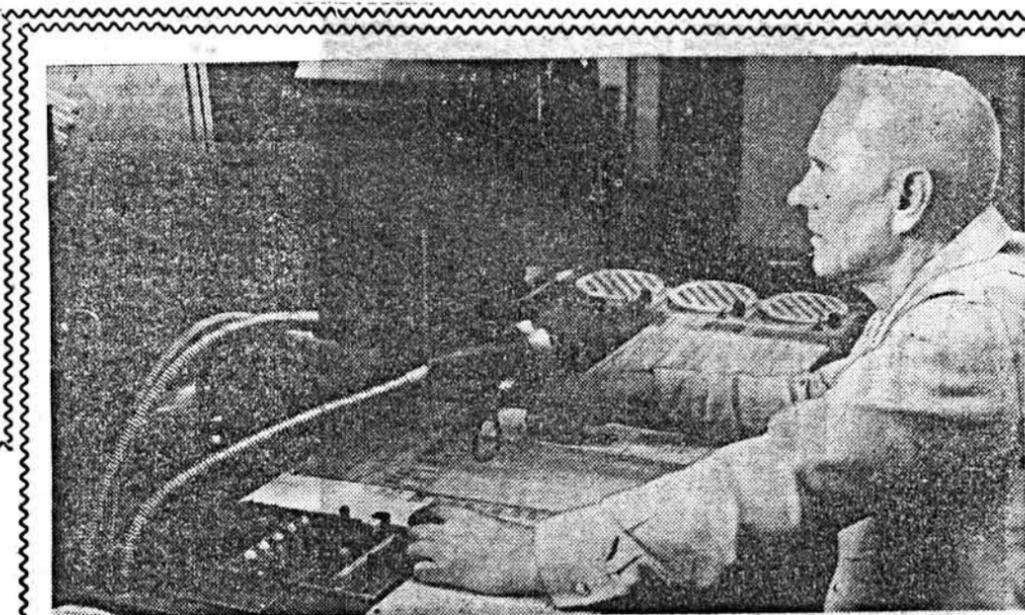
У поўнач самалёт ПО-2 адарваўся ад зямлі і ўзяў курс да лініі фронту. А неўзабаве ўнізе замілігалі кастры партызанскага аэрадрома. Пасадка. Крыху прабегшы па няроўнай пляцоўцы, машына спынілася. І адразу лётчыка абкружылі партызаны, вельмі махаючы рукамі. Пачалася разгрузка. Але калі надшоў час вылятаць назад, на партызанскі аэрадром спусціўся такі густы туман, што ў двух кроках нельга было нічога ўбачыць.

— Пагасцюце ў нас, а мы самалёт так схаваем, што ніводная птушка не знойдзе, не тое, што фашыст, — сунаколі партызаны.

Давялося з гэтым пагадзіцца, бо чакаць досвітку, пакуль рассеецца туман і затым ляцець удзель, было вельмі рызыкоўна.

Неўзабаве, у адну з начэй, партызаны цёпла праводзілі лётчыка на Вялікую зямлю...

Але не заўсёды праходзіла ўсё ўдала. Аднойчы Жога і яго таварышам у складзе не-



вялікай групы давялося тэрмінова вылятаць у партызанскі край.

У тую ноч яны зрабілі некалькі рэйсаў. У адным з іх на званю напалі фашысцкія знішчальнікі. Вось як апісвае гэты выпадак Дзмітрый Васільевіч Цябут у сваёй кнізе «Скрозь агонь».

«У апошні час самалёты гвардзейскага палка палкоўніка Я. Т. Клусона прылятаюць да нас часта: яны дастаўляюць для нашай і іншых брыгад узбраенне, медыкаменты, неабходную амуцыю. Гітлераўцы здагадваюцца, што ў партызанскай зоне ёсць вялікі аэрадром. Але вывільці яго не могуць да гэтага часу. Наш аэрадром абсталены па апошняму слову партызанскай тэхнікі і кемліваці. На млыне адноўлена даваенная дынамамашына. Правады ад яе працягнуты на возера. Сувязісты і электрыкі наладзілі асвятленне хітра замаскіраванае ў лёдзе. Днём возера чыстае. Фашысцкія разведчыкі не адзі раз кружылі над ім, нічога падозронага не заўважылі. А ўвечары, як толькі набліжаюцца нашы самалёты, успыхваюць умоўныя сігналы. Яны вядомы штабу гвардзейскага палка, рэгулярна мяняюцца. Пасля пасадкі сігналізацыя выключыцца і вядзецца разгрузка.

У пачатку студзеня 1943 года да нас прыляцела званю Паўзунова. Пасля разгрузкі самалёты накіраваліся за лінію фронту, але каля Полацка на іх напалі фашысцкія знішчальнікі. Два самалёты ўцяклі на малой вышыні. Трэці ж быў пашкоджаны кулямётнай чаргою, а лётчык Жога паранены ў руку. Смелы пільот не разгубіўся, змог выйсці з-пад агню і вярнуцца на наш аэрадром.

Ноч была светлая, і мы бачылі і страляюны зенітак, і палосы блакітнага агню пра-

жэктараў, і доўгія стужкі трасіруючых куль у паветры. І калі шум самалёта, які ішоў на малой вышыні, стаў выразна чутны, служба аэрадрома здагадалася, што вяртаецца наш лётчык. Парушаючы правілы, устаноўленыя штабам, Вяльчынскі запаліў агні для пасадкі. Самалёт пайшоў на зніжэнне і шчасліва прыземліўся. Да раніцы машыну надзейна замаскіравалі ў прыбрэжжым чароце, а параненага лётчыка накіравалі ў наш партызанскі шпіталь».

У гэтым шпіталі Афанасію Васільевічу давялося пабыць даволі доўга. Мог бы адляцець і раней, але чакаў, калі прывяжуць запасныя часткі, і ён зможа сваім ходам пералезцець у свой полк. З удзячнасцю ўспамінае Афанасій Васільевіч і ўрача Яўгенію Іванаўну Палышчук, якой не давялося дажыць да пераможных дзён — патрыётка загінула ў адным з баёў з фашыстамі, і аб многіх іншых таварышах, з якімі моцна звязала яго баявая партызанская дружба.

У вызвалены Мінск Афанасій Васільевіч прыляцеў на новым самалёце ЛІ-2. Адным з першых пасадзіў ён машыну на аэрадром. Тэрыторыя Мінскага аэрапорта мела жахлівае відовішча. Службовыя і жылыя пабудовы — спалены, на лётным полі, у абочынах тут і там валялася разбітая тэхніка, былі відаць канантры і варонкі ад снарадаў і бомб.

Нядоўга давялося Афанасію Васільевічу Жогу затрымавацца на гэтым аэрадроме. Шлях ляжаў далей: вайна працягвалася. Пасля штурму Кенігсберга полк, у якім ваяваў Жога, быў адзваны ў Мінск. Вылія партызанскія лётчыкі сталі лётчыкамі грамадзянскай авіяцыі, а іх камандзір, палкоўнік Я. Т. Клусон, прызначан начальнікам Беларускага Упраўлення ГПФ.

Шмат тады давялося Афанасію Васільевічу палятаць. І ў Маскву, у Ленінград, ляталі на поўдзень краіны і нават за граніцу. 16 мая 1945 года А. Жога выканаў першы палёт у Берлін. Вёз туды ён пасажыраў і пошту для воінаў-вызваліцеляў.

Ішлі гады. Новай тэхнікай аснашчаўся грамадзянскі паветраны флот рэспублікі. Рыхтаваліся авіяцыйныя кадры, будаваўся і пашыраўся Мінскі аэрапорт.

Нямала папрацаваў ў гэты час ветэраны грамадзянскай авіяцыі Беларусі. Камуніст Жога разам са сваімі таварышамі кіраваў палётамі, абсталёўваў аэрадром новымі спецыяльнымі сістэмамі ўзлёту і пасадкі самалётаў.

І калі лётчыку Жогу ўсё ж давялося пакінуць штурвал самалёта (гады ж вайны не праходзяць бяследна), ён, не задумваючыся, рашыў застацца ў авіяцыі.

І вось я сяджу разам з ім у адным з пакояў яго вялікай авіяцыйнай гаспадаркі. Перад ім, на экране радыёлакатара, рухаецца лінія. Прабгаючы па кругу, яна раптам выхоплівае з шматкіламетравай далечыні самалёт. Спачатку адзін, потым другі, трэці... Складаная апаратура расказвае кіраўніку палётаў сталічнага аэрапорта пра ўсё, што адбываецца на паветраных дарогах.

Вялікая і дружная сям'я паветраных рэгуліроўшчыкаў працуе ў Мінскім аэрапорце. Калі лічыць, што за адзін толькі дзень тут узлятаюць і садзяцца шмат самалётаў самых розных канструкцый, і, акрамя таго, паветраныя прасторы Беларусі адзін за адным перасякаюць самалёты айчынных і інашаземных авіякампаній, то не цяжка сабе ўявіць, якая складаная і адказная гаспадарка — служба паветраных зносін.

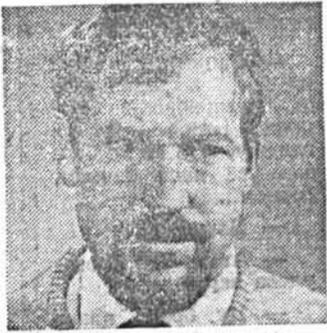
А здараецца ўсякае. Не раз Афанасію Васільевічу і яго таварышам даводзілася прадухляць бяду. Асабліва цяжка бывае летам, калі наваліцца «дзеяснасць» прыроды асабліва актыўная. Шмат разоў А. Жога і дыспетчары Р. Сільчанка, В. Кальчэнікаў, М. Палагін, К. Бойка дапамагалі экіпажам абыходзіць наваліцу. Гэта амаль заўсёды звязана са зменай маршруту самалёта, адхіленнем ад трасы. І толькі багаты практычны вопыт, пільнае вока, чуюць дапамагаюць паветраным рэгуліроўшчыкам правільна сарыентаваць лётчыка.

Разам з Афанасіем Васільевічам тут працуюць і іншыя не менш спрактыкаваныя ветэраны. Сярод іх генерал-лейтэнант запаса П. Архагельскі, які прайшоў доўгі баявы шлях і ў небе Іспаніі, і ў небе Вялікай Айчынай вайны, палкоўнік запаса І. Анціміраў, спрактыкаваны грамадзянскія лётчыкі І. Зайчанка, А. Пыркін.

...Яснае, бязвоблачнае неба над аэрадромам. Адзін за адным падрульваюць да аэравакзала хуткакрылыя машыны. Выходзяць з кабін лётчыкі. І кожны з іх пры сустрацы абавязкова скажа «дзякуй» Афанасію Васільевічу, яго калегам за дапамогу, за парад.

Віктар ЦЕЛЯКОУ,
Бортрадыст-выправавальнік.

Мікалай Арцёмавіч КАЛІНІН



Беларускі кінематограф па-нёс вялікую страту. 12-га лютага г.г. заўчасна памёр рэжысёр-пастаноўшчык студыі «Беларусьфільм», член праўлення Саюза кінематографістаў БССР Мікалай Арцёмавіч Калінін.

Мікалай Арцёмавіч Калінін нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Карма Добрушкага раёна Гомельскай вобласці ў рабочай сям'і. Пасля заканчэння сярэдняй школы ён паступіў у тэхнічнае вучылішча, працаваў на Мінскім трактарным заводзе слесарам-інструментальшчыкам. Ужо ў тым гады ён — актыўны ўдзельнік студыі пры Беларуска-літвінскай акадэмічна-тэатральнай імя Я. Купалы. Хутка Мікалай Арцёмавіч становіцца прафесійным актёрам, працуе асістэнтам рэжысёра на студыі тэлебачання і «Беларусьфільме», затым вучыцца на рэжысёрскім факультэце Мінскага тэатральнага інстытута. Пасля заканчэння — ставіў спектаклі ў тэатры імя М. Горкага.

Першы фільм, пастаўлены рэжысёрам М. Калініным, — навіла «Кражонак» — прыцягнуў увагу гледачоў сваёй свежасцю, глыбінёй даследавання жыцця.

Увесь далейшы творчы шлях М. А. Калініна быў звязаны з кінастудыяй «Беларусьфільм». Тут ён паставіў поўнаметражны мастацкі фільм «Крушэнне імперыі» (сумесна з У. Корш-Сабліным), «Зрабі бой», «Рудабельская рэспубліка», «Тыя, што ідуць за гарызонт».

У апошні час М. Калінін быў заняты вялікай работай па стварэнню шматсерыйных мастацкіх фільмаў для Цэнтральнага тэлебачання. У канцы 1973 года ён закончыў трохсерыйную карціну «Корцік» — першую з цыкла фільмаў аб піянерах і камсамольцах 20-х гадоў. Смерць напаткала яго ў самы разгар работы над новым фільмам.

Рэжысёр-камуніст Мікалай Арцёмавіч Калінін актыўна і плённа ўдзельнічаў у грамадскім і творчым жыцці калектыву кінастудыі і Саюза кінематографістаў БССР, шчодро дзяліўся сваімі ведамі і вопытам з маладымі таварышамі на прафесіі.

Усе, каму давялося ведаць М. А. Калініна і разам з ім працаваць, назаўсёды захаваюць памяць аб гэтым добрым, чулым, таленавітым і працавітым чалавеку і мастаку.

Група таварышаў.

ПАВЕДАМЛЕННЕ ТАСС

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за сістэматычнае ўчыненне дзеянняў, якія не сумяшчальны з прыналежнасцю да грамадзянства СССР і наносзяць урон Саюзу Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, пазбаўлены грамадзянства СССР і 13 лютага 1974 года выдвараны за межы Савецкага Саюза Салжаніцын А. І.

Сям'я Салжаніцына зможа выехаць да яго, як толькі палічыць неабходным.

ІНЖЫНЕР-ХІМІК Лівія Дзьярмаці ўжо некалькі гадоў папрацавала разам з мужам. Гэтай Бесермені, калі яны раптам вырашылі паступіць на рэжысёрскі факультэт Інстытута тэатральнага мастацтва і кінематографіі.

У выніку крутога павароту ў лёсе гэтай пары венгерскае кінамастацтва ўзбагацілася зусім новымі фарбамі. Фільмы гэтых мастакоў у

ДРУГІ ФІЛЬМ РЭЖЫСЁРА

ляюць сабой кінагратэск, а такога ў венгерскай кінематографіі яшчэ не было.

Дзьярмаці адлюстроўвае свет, які яна добра ведае: заводскія кварталы, прыгарады, іх жыхароў. У адным з інтэрв'ю яна сказала: справа не толькі ў тым, што яна сама выйшла з гэтага асяроддзя, але і ў тым, што яна і па сённяшні дзень прывязана да гэтага свету. Лёс людзей, якія жывуць у гэтым свеце, заўважаныя канфлікты, дробныя эпизоды служаць ёй матэрыялам для работ. Так што гратэск для Дзьярмаці — не «мадэрная» ўпакоўка нейкага абстрактнага паняцця, а выяўленчы метад, які вырастае на рэальнай глебе.

Сюжэт яе новага фільма «Стоп!» зусім просты. Кіраўнікі завода хочучы ўзнагародзіць старога рабочага за п'яцідзесяцігадовую добрасумленную працу. Урачыстасць вырашылі наладзіць у прысутнасці высокіх гасцей і тэлевізійных камер. У правядзенне мерапрыемства ўключыліся ўсе: ад дырэктара завода да грамадскіх актывістаў. На аўтамабілях яны пад'язджаюць да пенсіянера, каб абмеркаваць тую ці іншую дэталю. Потым у фешэнебельным салоне за-

казваюць залатое кальцо — гэта і будзе ўзнагародай рабочаю чалавеку.

Каб надаць святу сямейны характар, вырашана правесці спачатку, так сказаць, папярэдняе свята ў рыбацкім доміку на адным з дунайскіх астраўкоў. Ліхаманкавыя прыгатаўленні. Зеленына вострава аздоблена гірляндамі з пап'е-машэ. На плятах дастаўляюць сюды піяніна і піўныя бочкі, усюды ўзымленыя, успацельны твары, прамовы, паспешліва запоўненая грамата і фарфоравая жаночая статуэтка — падарунак юбіляру. Пір гароў, песні, усеагульнае вяселле. Потым усе ідуць дадому... А на другі дзень, ужо на афіцыйнай частцы, якая трансліруецца па тэлебачанню, зноў сабраліся ўдзельнікі ўрачыстасцяў, акрамя... самога юбіляра. У мітусні яго пакінулі на тым гасцінным востраве...

Другая сюжэтная лінія — каханне маладых людзей. Чые бацькі катэгорычна супраць іх жаніцбы. Ужо з гэтага велімі схематычнага накіду відаць, што фільм «Стоп!» цікавы не сюжэтам: яго мастацкае значэнне ў сютнях нязначных, другарадных момантаў, з дапамогай якіх звычайныя ўчыні і фігуры рэжысёр можа зрабіць індывідуальнымі, непаўторнымі. Дзьярмаці загадзя ўключае ў фільм самыя банальныя падзеі, прапаноўвае гледачу дробязі, якія, як мы да гэтага часу думалі, не цікавяць больш мастака (выключэннем з'яўляюцца фільмы чэшскай школы). Рэжысёр не гіпербалізуе гэтыя дробязі празмерна, не падкрэслівае знарком гратэскавасць паводзін, характараў герояў фільма, а толькі паказвае іх у натуральным выяўленні, у выніку чаго яны і становяцца гратэскам. Бо яны рэальна існуюць у рэальным свеце.

Часопіс «Венгерские новости»

АПЕРАЦЫЯ «УНІВЕРСІТЭТ»

Жыхары ўругвайскай сталіцы нядаўна былі сведкамі ваенна-паліцэйскай аперацыі ва ўніверсітэце ў Мантэвідэо. Да ўніверсітэцкага гарадка пад'ехалі калоны грузавікоў. Салдаты ў касках хутка саскочылі з іх, ачапілі ўніверсітэцкі гарадок і ўзялі вінтоўкі напатагоў.

Затым салдаты ўварваліся ў памяшканне: у калідорах, што прывіклі да гоману маладых галасоў, пачуўся грукат каваных ботаў. У аўдыторыях, кабінетах, лабараторыях, бібліятэках пачаліся павальныя вобыскі і арышты. Пад канвоем вывелі рэктара Самуэля Ліхтэнштэйна і членаў кіруючага савета. Іх пасадзілі ў машыну і павезлі на допыт у контрразведку. Салдаты выкінулі на вуліцу кнігі, скрыні, скруткі.

У рэакцыйных газетах замільгалі фотаздымкі марксісцкай літаратуры, зброі, у тым ліку гранат і бутэлек з запальнай сумессю, якія нібыта былі выяўлены ў навучальнай установе. Звяртае на сябе ўвагу той факт, што ўварванне ва ўніверсітэт і ўзнятая вакол гэтага шуміха ў жоўтай прэсе яўна выдаюць даўняе жаданне ўлад зганьбіць кіраўніцтва і студэнцтва гэтай буйнейшай у Паўднёвай Амерыцы навучальнай установы, у якой займаецца 25.000 чалавек.

Пасля ваеннага перавароту летам мінулага года ва Уругвай не спыняюцца рэпрэсіі, накіраваныя на падаўленне барацьбы ўругвайскіх сіл за глыбокі сацыяльна-эканамічны пераўтварэнні.

Універсітэт у Мантэвідэо заўсёды вызначаўся прагрэсіўнымі традыцыямі. У ім дзейнічала дэмакратычная студэнцкая федэрацыя, якая

падтрымлівала барацьбу працоўных. Баявыя рэвалюцыйныя традыцыі ўніверсітэцкай моладзі былі баямом на воку рэакцыі. Вось чаму пасля перавароту правы друк разгарнуў супроць гэтай навучальнай установы, яе выкладчыкаў і студэнцтва злосную кампанію лжы і паклёпу. Але гэтым справа не скончылася. Узброеныя атрады правага «Руху за нацыянальную рэстаўрацыю» ўварваліся ў студэнцкі гарадок і захапілі яго галоўны корпус. Жменьцы фашыст-вучоўчых малайчыкаў, аднак, давялося адступіць перад магутным адпорам студэнцкай моладзі.

Цкаванне набыло асаблівы размах напярэдадні выбараў кіруючых органаў студэнцкай федэрацыі. Дэмакратычныя сілы атрымалі на выбарах значную перамогу. Моладзь асудзіла рэакцыйны пераварот, устанавіла дыктатуру ў краіне. Яна рашуча патрабавала спыніць наступ на жыццёвыя інтарэсы і правы народа, пакончыць з рэпрэсіямі і вызваліць арыштаваных, колькасць якіх у гэтай маленькай краіне ўжо больш за 6 000.

Рэакцыя, выкарыстаўшы выбух на адным з факультэтаў, у час якога загінуў студэнт Маркас Карыдад Хардан, дабілася закрыцця гэтай навучальнай установы на нявызначаны тэрмін і заняцця яго войскамі.

Але як бы не імкнулася рэакцыя разграміць дэмакратычныя сілы ў краіне, яе ізаляцыя ўзмацняецца. Прагрэсіўныя сілы аб'ядноўваюцца ў шырокі фронт, у які ўваходзяць не толькі дэмакратычныя арганізацыі, але і прадстаўнікі раду буржуазных партый. Сумеснымі намаганнямі яны даюць адпор ваеншчыне.

Н. ФЕДАРАУ (ТАСС)

С В Е Т У ФОТАЗДЫМКАХ



Прадукцыя Прушкаўскага завода сталовага паўфарфору (прыгарад Варшавы) карыстаецца вялікім поспехам не толькі ў Польшчы, але і ў іншых краінах.

На здымку — у адным з цэхаў завода, дзе праводзіцца сушка пасуды пасля зняцця форм.

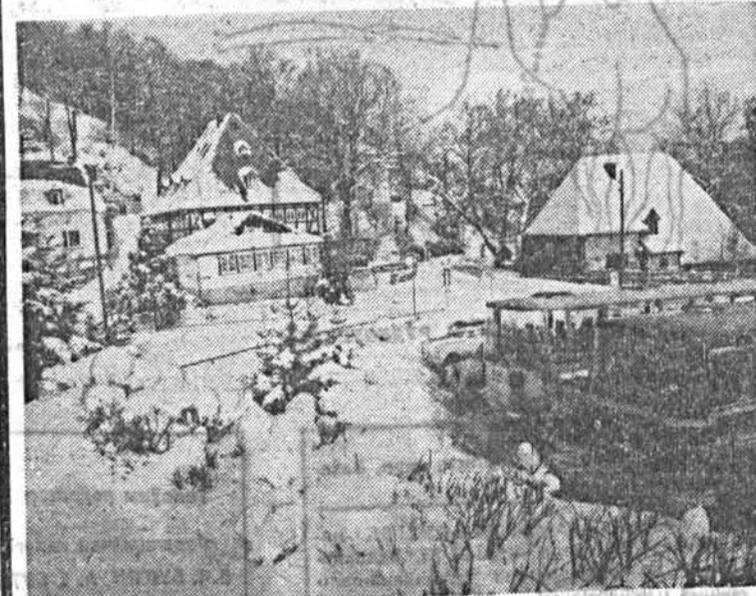
Фота штотыднёвіка «Польское обозрение».



У горным сяле Шырока-Лына (Балгарыя) адбыўся фестываль народнай творчасці. Сюды, у гэты дзівосны куток балгарскай зямлі, з'ехалі музыкі з усяго Радопскага краю, якія іграюць на гайдах.

На здымку — фестываль у сяле Шырока-Лына.

Фота агенцтва «Сафія-прэс».



Ваколцы староўшага ў краіне прэсавага завода (ГДР). Тут, у малюнічай мясцовасці ёсць музей гісторыі гэтага прадпрыемства (злева), а таксама гатэль, дзе спыняюцца турысты.



А Б ТЫМ, што барон Мухаўзя, як прызвалі ў вёсцы Івана Бібіка, удачлівы паліўнічы, ведалі ва ўсім раёне. Казалі, што ён, калі ўжо ўскіне стрэльбу, то абавязкова трапіць у цэль. А то і ў дзве. Аднойчы падбіў не толькі коршуна з жывым куранём у лапах, у якога цэлій, але яшчэ і дзікую качку, якая мела неасцярожнасць якраз пралятар з балота.

— Акурат барон Мухаўзя, — зазначыў тады калгасны кіраўнік конюх Нупрэй. І прыляпіў яму гэту мянушку...

Але паліўнічы запал нярдка і «падводзіў» Івана: неяк не ў пару ён аднойчы застрэліў зайца. Яго толькі папярэдзілі. А сёлета...

Вось уліп Бібік, дык улпіп Маючы на руках ліцэнзію на адстрэл аднаго дзіка, ён абляжыў дуплетам двух. Спужаўся спачатку Іван, азірнуўся — ці не бачыў хто? Ды каго ў такое ранне пагоніць у балота, хіба што самога нячысіка.

Падбег да прыхаванага ў ельніку запражанага коніка, ускочыў на сані-розвальні, сцэбануў лейцамі сівога: «Но-о-о!» Падруляваў да лясчэ цёпленькіх вепрукоў і сумеўся: бялюткі снег наўкол заліты чырванню, а яны ляжаць, што тыя тарпеды, пудоў на дзесяць, няйначай, дзе ж ты іх адзін ускінеш на сані. А каго паклічаш? «Хіба што Ямельку Падкалодкіна... Той змоўчыць, не выдаць...»

Быў такі ў вёсцы здаравенны чырванашчокі гультай-абібок, які любіў пакывіцца на дармавіну.

Давялося прыкрыць вепрукоў яловымі лапкам, насычы сухастой і ехаць дадому.

А пад вечар, калі пачало шарэць, Іван з Ямелькам паехалі на сівым па старому следу ў лес, нібыта зноў на дровы...

— Ай ды Мухаўзя! — аж прытанцоўваў ля вепрукоў Ямелька, калі Іван адкінуў яловыя лапкі ўбок. — Ай ды стралок! Такой



свежыны нарабіў! Табе адзін і мне адзін...

— Не тлумі, Ямелька! Аднаго здамо, па ліцэнзіі застрэліў.

— Чорт з табой, здавай аднаго, — згадзіўся Ямелька. — Толькі другога — напал!

— Не, табе сцягну, вуха і дзве нагі...

Спачаліся яны доўга, аж сцягнула ўжо. Нарэшце прывезлі здабычу ў пустую Іванаву адрыну, пасмалілі на

кавалку вялізнай бляхі, асвежавалі.

Калі ўсё ўладкавалі, пачалі дзяліць.

— Эй, эй, ты сабе таўсеішыя ногі кладзеш! — абурэўся Ямелька, які быў скванны больш за Івана. — Табе ж і ад другога лычы ногі аддадуць.

Ізноў схпіліся яны, вырываюць адзін у аднаго то нагу, то вуха, то куміак... Да рання разбіраліся.

Ачмурэлы за ноч

Іван ледзь не заснуў у саломе, калі ехаў здаваць у раён вепрука. Лезла ў галаву ўсякае. Тривожиўся. І не дарэмна...

Прыёмшчык спачатку дужа хваліў стралка:

— Бач, у самы лоб пацэліў, а не пад лапатку, як іншыя. Таму і мяса чысценькае, без крывападцёкаў...

Зважылі, падлічылі, колькі заплаціць Івану, а нотым і пытаюць у яго:

— А дзе ж ногі? Павошта паадразаў?

— Бо мінулы раз вы іх самі адрэзалі... Калі ласка, вась і ножанькі...

Іван выклаў з каша чатыры чорныя, як галавешкі, нагі вепрука. Зірнуў на іх прыёмшчык, пакруціў галавой з самым сур'ёзным выглядам і, прыжмурыўшы вочы, кажа свайму клапаўшчыку:

— Паглядзі, Рыгор, які дзіўны вепрук трапіў: заднія ногі нармальныя, а пераднія — абедзве левыя! Наву-

ковае адкрыццё! Трэба ў раён званіць...

І — не вытрымаў, зарагатаў, за жывот схпіўся... А Іван Бібік аж з твару змяніўся: «Прапаў! Гэта ж павыблытаў ногі двух вепрукоў! А ўсё з-за таго скваннага Ямелькі».

— Сапраўды, лха на яго, вырадак нейкі, — паспрабаваў хітрыць Іван. — Я то гляджу, што ён як бег, дык усё неяк бачком, бачком...

— Бачком?

— Ага... Усё ўлева, улева верне...

— Ну, брат, цяпер то ўжо і я скажу, што ты сапраўдны Мюнхгаўзені! — яшчэ гучней рагоча прыёмшчык. — А ну влізі і другога дзіка, што з дзвюма правымі пераднімі!

«Мусіць, канец твайму палаванню, Мухаўзя дурны», — лаў сябе за скваннасьць Іван, едучы па другога вепрука.

У. ГАНКОВІЧ

3 НАРАДЖЭННЕМ!

Я — з Беларусі, з-пад Бачэйкава.
Па шыбах зоркі звонка тахалі,
І гром за хмарай рагатаў...
Б. БЕЛЖЭНКА.

Я — Беліжэнка з-пад Бачэйкава.
Ці чулі вы пра край такі!
Каўшом натхнення вершы чэрпаю
Са дна паэзіі-ракі.
А ў вершы, каб аж людзі ахалі,
Радкі такія уплятаў,
Што нават зоркі ў шыбы тахалі,
І гром за хмарай рагатаў...
Пеў песні маладзік над клёнамі,
Пайшлі у скоры вішнякі...
У хаце з вокнамі зялёнымі
Паэт радзіўся — во які!

В. ПІЛЕЦКАЯ

НЕ СЫШЛІСЯ ХАРАКТАРАМІ

«Ты нават і каркнуць не ўмееш!» —
Смяліся груган з салаўя.
А той адказаў: «Разумееш,
У гэтым і сла мал...»

Янаў МУЛЯР

ЯЕ ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

— Пра што пісаць!
Пра космас! Пра даёнкі! —
Спытаў паэт Макуха
У жонкі.

Кабета пазякнула
Дужа смачна
І мужу адказала
Адназначна:

— Па мне — дык ты пішы
Хоць пра галёшы,
Абы заўсёды
Мела грошы...

Пераклад з украінскай
М. МІРАНОВІЧ.



Міхась СКРЫПКА

МЕМУАРЫСТ

Ён піша мемуары
Пра даўнія гады,
Што бачыў, сніў і марыў,
Калі быў малады:
«З Пятром мы пасля чаркі
Дзялілі, помню, скварку...»

«Паўлюк прыйшоў пад вечар.
З ім грэліся на печы...»
«Сашчэпімся на ганку,
Як з рыфмай не лады, —
Паверыце, нас сам Янка
Разводзіў за чубы...»
«Не стукаючы ў дзверы,
Заходзіў і Кузьма...»

А паспрабуй праверыць
У тых, каго няма!

Анатоль ПАТЭМКОўСКИ

ПРЫКРАЯ СПРАВА

Сумны з выгляду мужчына зайшоў у магазін і пачаў аглядаць паліцы.

— Добры дзень, пан Крэўчык, — прывіталася з ім прадаўшчыца.

— Добры дзень, — адказаў той. — Паўлітра і крывянікі, як заўсёды?

Мужчына зрабіўся яшчэ больш сумны.

— Крывяніка вельмі добрая, — сказала прадаўшчыца, — зусім свежая.

Мужчына дастаў хустачку і пачаў вадзіць ёю каля вачэй.

— Прыйшоў я сюды ў апошні раз, — сказаў ён.

Прадаўшчыца паднесла яму шклянку вады.

— Пан Крэўчык, выпіце, — сказала яна чуллыва. — Усё яшчэ будзе добра.

Пан Крэўчык выпіў ваду і скаваў хустачку ў кішэню.

— Можна, возьмеце грудзінікі? — зноў запытала прадаўшчыца.

— Возьму, — адказаў пан Крэўчык і расплакаўся.

Крыўка супакоіўшыся, ён напрасіў агурок і слоік гароху.

— Ну, вась і ўсё ў парадку.

— Усё, — згадзіўся пан Крэўчык. — Але калі я падумаю, што ўжо больш не буду сюды прыходзіць, то штосьці спіскае мяне за горла так, што нельга вытрымаць.

— Колькі піва? — запытала прадаўшчыца.

— Тры, — адказаў пан Крэўчык. — Тры, як заўсёды. Апошні раз...

Мы з Вяспальчыкам стаялі ўбаку і не перайкаджалі сумнаму мужчыне рабіць пакупкі. Але рантам і нас агарнула хваляванне.

— Вам сапраўды трэба выязджаць? — спытаў Вяспальчык.

— Куды выязджаць? — здзіўліўся пан Крэўчык, выцраючы хустачкай вочы. — Нікуды я не еду...

— Чаму вы тады тут апошні раз?

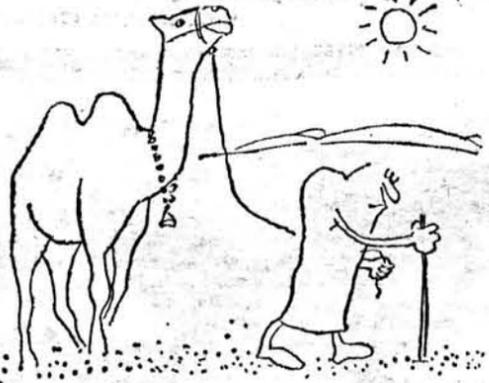
— Сёння з адпачынку вяртаецца жонка. — сказаў пан Крэўчык. — Будзе гатаваць дома... З польскай пераклаў М. НАВІЦКІ.



Мал. А. СМОЛІЧА.



Што прыносяць лаўры.



Падарожнікі.

Мал. М. РУДКОўСКАГА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніку галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэнчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. П. ШЫРМА.